

Siri Ekren Ingvaldsen

”No ska vi spise!”

Hvordan gjennomføres overgangssituasjoner i barnehagen?

En kvalitativ kasusstudie

Masteroppgave i førskolepedagogikk

Høst 2010

Veileder: Bent Olsen

Pedagogisk institutt

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

og

Dronning Mauds Minne Høyskole

Sammendrag

Denne oppgaven handler om overgangssituasjoner i barnehagen. Jeg har gjennomført observasjoner i 2 barnehager. Jeg ser nærmere på hvordan overgangene på dagsrytmen gjennomføres. Jeg satte fire kriterier for analysen; tid, forberedelse, ledelsesteknikker og barnas medvirkning.

I arbeidet med å definere ord fant jeg ut at mange av ordene jeg som førskolelærer bruker tydeligvis er en del av barnehagens tause kunnskap. Ordene er brukt i hverdagspråket i førskolelærerutdanninga og i barnehagen og er blitt en del av kulturen uten at de er definert i ordbøker og fagbøker. Dette gjelder dagsrytme, overgangssituasjon, hvilende alarm og frilek.

Jeg har delt overgangssituasjonene i to kategorier, kollektive og individuelle overganger, det er de kollektive jeg har vektlagt mest. De kollektive er når overgangssituasjonen følger dagsrytmen, da skal alle barna bytte aktivitet samtidig og kollektive overganger er forberedt av de ansatte. De individuelle er spontane og gjelder et barn. Det kan for eksempel være vanskelig levering, dogåing eller gråting, de setter i ulik grad krav til de ansattes hvilende alarm.

Hovedresultatene:

Det var store likheter i barnehagenes dagsrytme, også når jeg ser på Nilsen og Eide sine funn. Det er få føringer på hvordan dagsrytmen skal være og den er lagt opp til å passe for gjennomsnittsfamilien der foreldrene jobber "8-16", som av og til spiser frokost sammen og som spiser familiemiddag etter barnehagen.

De ansatte har en klar arbeidsfordeling som følger vaktene og som avgjør hva de har ansvar for å forberede og har ansvar for den dagen. De ansatte har ulike ledelsesstrategier for overgangene litt etter hva som skal skje. Det varierer hvor stor medvirkning barna har på overgangene.

En god arbeidsfordeling og dagsrytmen ser ut til å være nøkkelfaktorer i forhold til å få til god flyt i overgangssituasjonene. Dagsrytmen skaper en forutsigbarhet for barna.

Forord

Under arbeidet med denne oppgaven har jeg fått en bredere forståelse av noe så hverdagslig som overgangssituasjoner i barnehagen. Noe som kan virke uviktig for en utenforstående, men som er av stor betydning for at hverdagen skal kunne gjennomføres i barnehagen.

En stor takk til barnehagene som jeg fikk komme til for å gjennomføre mine observasjoner.

En stor takk til veilederen min, Bent Olsen, for innspill om et interessant tema, engasjement, konstruktive tilbakemeldinger.

En stor takk til svigermor for gjennomlesing, og resten av familien og venner for støtte. Til slutt en stor takk til min mann, Jon Espen, for at han har hatt tro på denne oppgaven hele tiden og for korrekturlesing og innspill.

Innhold

Sammendrag	ii
Forord	iii
1. Innledning.....	1
1.1. Bakgrunn	1
1.2. Problemstilling	2
1.3. Avgrensning	2
1.4. Prosjektbeskrivelse.....	2
1.5. Presentasjon av kapittelinnhold.....	3
2. Teoridel	4
2.1. Introduksjon	4
2.2. Begrepsdefinisjon og begrepsdrøfting	4
2.2.1. Dagsrytme	4
2.2.2. Overgangssituasjoner	4
2.2.3. Lekens motivasjon.....	5
2.2.4. Omsorg	5
2.2.5. Rutiner.....	6
2.2.6. Frilek	6
2.2.7. Taus kunnskap/Inneforstått kunnskap	6
2.2.8. Hvilende alarm	6
2.2.9. Handlingsmessig samtidighet.....	6
2.3. Tidligere forskning.....	7
2.3.1. Introduksjon	7
2.3.2. Livet i barnehagen.....	7
2.3.3. Barns omsorgskarriere.....	8
2.3.4. Dagsrytme på småbarnsavdeling.....	9
2.3.5. Barnehagens fysiske miljø – en historisk analyse	9
2.3.6. Pædagogik, pædagogmedhjelpere og pædagoger – arbeidsdelinger og opdragelsespraksis i daginstitusjonen	10
2.4. Bakgrunnsteori	11
2.4.1. Introduksjon	11
2.4.2. Hva er en barnehage?	11
2.4.3. Barnehagens fremvekst i Norge	12
2.4.4. Kort om Lov om barnehager og Rammeplan.....	13
2.5. Avsluttende kommentarer	13
3. Metode.....	14
3.1. Introduksjon	14
3.2. Instrumenter	15
3.2.1. Kartleggingsskjema	15
3.2.2. Episodisk loggbok	15
3.2.3. Figurer	15
3.3. Utvalg/deltakere	16
3.3.1. Utvalgsriterier.....	16
3.3.2. Validitet og reliabilitet	16
3.3.3. Genrealisering.....	17
3.4. Beskrivelse av prosedyrer og gjennomføring.....	17

3.4.1. Introduksjon	17
3.4.2. Beskrivelse av prosjektet.....	17
3.4.3. Refleksjon om gjennomføringen	17
3.5. Beskrivelse av data-analysene.....	18
4. Analyse.....	18
4.1. Introduksjon	18
4.1.1. Kriterier for analysen.....	19
4.2. Barnehage A.....	19
4.2.1. Beskrivelse av barnehagen	19
4.2.2. Beskrivelse av kollektive overganger	20
4.2.3. Beskrivelse av individuelle overganger	25
4.3. Barnehage 2.....	26
4.3.1. Beskrivelse av barnehagen	26
4.3.2. Beskrivelse av kollektive overganger	27
4.3.3. Beskrivelse av individuelle overganger	33
4.4. Sammenligning av barnehage A og barnehage B	34
4.4.1. Introduksjon	34
4.4.2. Tid	34
4.4.3. Forberedelse	35
4.4.4. Ledelsesteknikker.....	36
4.4.5. Medvirkning	37
5. Drøfting	38
5.1. Introduksjon	38
5.2. Dagsrytme	39
5.3. Kollektive overganger	40
5.4. Individuelle overganger.....	42
5.5. Mulige feilkilder.....	42
6. Konklusjon	43
7. Referanseliste	45
8. Vedlegg	46
8.1. Informasjonsskriv til informantene	46
8.2. Kartleggingsskjema	47
8.3 Eksempel på arbeidsfordelingsplan.....	48

1. Innledning

1.1. Bakgrunn

Barnehagehverdagen er lagt opp slik at den skal fungere best mulig for alle barn, med måltider, lek og pedagogiske aktiviteter. Denne fordelingen utgjør barnehagens dagsrytme. Kjernetiden er ca kl 9-14, og da er det samlingsstund og andre pedagogisk opplegg eller turer. De ulike barnehagene har ulike satningsområder og årsplan, men alle tar utgangspunkt i *"Lov om barnehager"* og *"Rammeplan for barnehager"*. Skiftene mellom aktiviteter er det jeg skal fokusere på, jeg kaller dem overgangssituasjoner.

Noen av overgangene oppstår fordi de ansatte skal ha en planlagt aktivitet, for eksempel samlingsstund. Andre er for at det skal være nødvendige aktiviteter som spising og soving. Noen av overgangene er naturlige og tydelige, for eksempel at et måltid avsluttes når man er ferdig med å spise eller at sovinga er ferdig når barnet våkner. I barnehagen er det mange barn og man kan ikke ta hensyn til at noen vil fortsette aktiviteten, noe som vil medføre at man forskyver hele dagsrytmen. Dagsrytmen skaper forutsigbarhet for barna.

Nedenfor følger et eksempel på en dagsrytme (Winger, 2008:58):

- Barnehagen åpner kl 7.00-7.30
- Frokost for de barna som ikke har spist hjemme
- Lek og aktivitet ute/inne (frilek)
- Samling
- Måltid (smøremåltid eller varmt måltid)
- Soving
- Lek ute/inne (frilek)
- Matpakkemåltid/frukt
- Lek ute/inne (frilek)
- Barnehagen stenger kl 16.45-17.00

Denne gjaldt småbarnsavdelinger, men det er liten forskjell i forhold til de dagsrytmer jeg har sett for storbarn. På storbarnsavdelinger er soving av og til erstattet med hviling, og de har 1-3 timer mer lek.

De største overgangene for de ansatte er når alle barna skal over til ny aktivitet samtidig. For eksempel fra frilek til måltid; lek skal avsluttes, leker skal ryddes bort, alle barn skal vaske hendene og finne plassene ved bordet. På en storbarnsavdeling er det ca 18 ulike individer som er på ulike utviklingstrinn, med dagsform og opplagthet som varierer. De kan være

intetst opptatt av en lek eller aktivitet for så å plutselig måtte innrette seg etter et nytt punkt på dagsrytmen. De har ikke mulighet til å orientere seg etter klokke eller mulighet for å utsette neste punkt slik vi ansatte kan gjøre på fritiden vår. De ansatte i barnehagen kan gi en forberedelse på at leken snart må avsluttes, men hva er *snart* for et barn i lek? Hvordan foregår overgangssituasjoner i barnehagen? Denne oppgaven handler om hvordan overgangssituasjoner gjennomføres i praksis.

1.2. Problemstilling

God ledelse av overgangssituasjoner er viktig for å oppnå trivsel, trygghet og god flyt i barnehagehverdagen. Denne oppgaven omhandler hvordan overgangssituasjoner gjennomføres og ledes. Jeg vil undersøke eksisterende forskning på området, og gjennomføre en observasjonsstudie som vil gi et innblikk i gjeldende praksis rundt gjennomføring av overgangssituasjoner.

Problemstilling:

Hvordan gjennomføres overgangssituasjoner i barnehagen?

Underproblemstillinger:

Hvordan organiserer de ansatte arbeidsfordelingen i forhold til dagsrytmen? Hvordan forbereder de seg og hvordan ledes overgangene?

1.3. Avgrensning

I denne oppgaven vil jeg sette fokus på de kollektive overgangene. Kollektive overganger innebærer at alle eller en stor gruppe barn skal ledes over i en ny aktivitet. I observasjonsanalysen av de kollektive overgangene vil jeg trekke ut og sammenligne tid, forberedelser, ledelsesteknikker og i hvilken grad barna får medvirke i overgangene. I observasjonsanalysen vil jeg også trekke ut og beskrive individuelle overganger, men jeg vil fokusere mest på de kollektive og deres generelle kriterier i videre analyse og drøfting.

1.4. Prosjektbeskrivelse

Jeg skal gjennomføre en kvalitativ kasestudie med observasjon i 2 barnehager. Jeg skal sette opp kriterier for hva jeg ser nærmere på. Jeg skal lage grafiske fremstillinger for å visualisere dagsrytmen i de to barnehagene. Jeg skal kode og kategorisere funnene fra observasjonene.

Kodingen og kategoriseringen vil bli benyttet som grunnlag for å se hovedtrekk og sammenligne overgangssituasjonene i de to barnehagene opp mot hverandre. Observasjonsfunnene vil bli drøftet i forhold til tidligere forskning og annen teori.

1.5. Presentasjon av kapittelinnhold

I kapittel 1 gir jeg en introduksjon til hva oppgaven omhandler og presenterer problemstilling og avgrensning.

I kapittel 2 presenteres teori og tidligere forskning på området. Jeg har blant annet benyttet meg av en gammel innføringsbok i pedagogikk av Eva Balke fra 1976, doktoravhandlingen til Randi Dyblie Nilsen om liver i barnehagen, doktoravhandlingen til Bent Olsen, Gunnhild Vassdals masteroppgave om barnehagens fysiske miljø og de to delrapportene til Høyskolen i Oslo fra prosjektet "Glimt fra små barns hverdagsliv i barnehagen".

I kapittel 3 presenteres metoden. Her skriver jeg om hvordan jeg valgte ut barnehager, og hvordan jeg gikk frem i observasjonene. Jeg gjør rede kort for instrumenter og ulike skjemaer og analyser jeg benytter.

I kapittel 4 analyseres funnene fra observasjonene fra de to observasjonsbarnehagene. Jeg har satt noen kriterier og analyserer overgangssituasjonene ut i fra disse. Jeg presenterer utdrag fra loggboken og har en skjematisk fremstilling i tillegg til tolkningen.

I kapittel 5 drøftes funnene ut i fra kriteriene mine, og ses i forhold til teori og tidligere forskning. Mulige feilkilder står her.

I kapittel 6 er konklusjonen og peker på muligheter for fremtidig forskning.

I kapittel 7 er referanselisten. Den er sortert alfabetisk på forfatterens etternavn.

I kapittel 8 har jeg samlet vedleggene mine. Her finnes informasjonsskjemaet jeg brukte for å informere barnehagene om prosjektet og kartleggingsskjemaet jeg brukte i tillegg til observasjonene. Her ligger også et eksempel på de ansattes arbeidsfordelingsplan.

2. Teoridel

2.1. Introduksjon

Først skal jeg definere noen begreper jeg bruker igjennom denne oppgaven. Etterpå kommer de relevante funnene jeg fant i tidligere forskning. Jeg avrunder med bakgrunnsteori som kan gi en bredere forståelse for hva en barnehage er og hvilke lovverk som setter rammer.

2.2. Begrepsdefinisjon og begrepsdrøfting

2.2.1. Dagsrytme

Rytme kommer fra greske rhytmós som betyr flyt. I naturen har vi rytme; årstidene, månefasene med flo og fjære, døgnet med lys og mørke, og hjertet. Vi kan skape rytme: musikk, gange, dans og bevegelse.

Dagsrytme er ikke definert i pedagogisk ordbok. En dagsrytme viser en strukturering av tid og virksomhet som gjerne er styrt av praktiske rutiner (Eide i Winger, 2009:55). Det ser ut til at det er et vanlig begrep i barnehagen og det brukes i barnehagenes årsplaner og annet planarbeide, det brukes i litteratur i førskolelærerutdanningen og i lovverk som Rammeplan for barnehagen.

Eva Balke skrev allerede i 1976 en innføring i praktisk førskolepedagogikk og hun var opptatt av dagsrytmen:

”For at barn skal oppleve trygghet og trivsel i den daglige tilværelse, bør dagene være organisert på en måte som gjør at barnet kan etablere forventninger om hva som skal skje. Dagen må ha en viss struktu – dagsrytme – som de kjenner igjen fra dag til dag. ... Dagsrytmen vil først og fremst bestemmes av hendelser som ankomst, lek, samtale, måltid, hvile, utelek, rolig virksomhet og oppbrudd (Balke, 1982:78-79).

Dette beskriver hvordan barnehagenhverdagen bør være lagt opp. Det er store likheter til hvordan barnehagen er nå, 34 år senere.

2.2.2. Overgangssituasjoner

Overgangssituasjoner er et begrep som heller ikke er nevnt i pedagogisk ordbok. Jeg bruker det som benevnelse av overgangen fra et punkt på dagsrytmen til et annet.

Eva Balke beskrev overgangssituasjoner slik i sin innføringsbok i førskolepedagogikk fra 1982:

”Overgangen fra én aktivitet til en annen innebærer å hjelpe barnet i å ta ansvar for de lekene og brukstingene det har holdt på med, og å lære det å bli fortrolig med hverledes og hvor materiellet har sin plass.

Det kan være vanskelig å lede barna fra én aktivitet til en annen. Om de er særlig opptatt av det de gjør, vil de føle ulyst og ofte frustrasjon ved å bli avbrutt og ført over på noe nytt. Det gjelder særlig større barnehagebarn som organiserer leken over tid. De vil kanskje ikke være motivert for det nye, fordi de er sterkt engasjert i det de holder på med. Motiveringen vil kreve mye tid og er vanskelig å gjennomføre overfor en stor gruppe førskolebarn. Ofte griper læreren til påbud.” (Balke, 1982:80)

Barnehagehverdagen er fylt av overgangssituasjoner. Dagen er delt opp i dagsrytme som gjør at det blir en del overgangssituasjoner for alle, men også innen hver rytme går barna inn og ut av aktivitetene. Noen overgangssituasjoner er individuelle; et barn har en vanskelig ankomst til barnehagen, et barn går på do og trenger tørkehjelp, et barn slår seg. Mens andre er kollektive; alle skal spise. De kollektive overgangssituasjonene er stort sett planlagt fra de ansatte, mens de individuelle er mer eller mindre uforutsette.

2.2.3. Lekens motivasjon

Birgitta Knutsdotter Olofsson skriver i sin bok ”*I lekens verden*” om lek, lekens ritualer og det å være i lek. Lek er ”som om” det som skjer er ikke det som det ser ut til å være. Det er lekens indre forestilling som gjelder og gir alt mening (Olofsson, 1993:88).

Barn er i leken, ikke for leken. Når de leker så flyter de avsted og gjør det de vil her og nå. Det er få fastsatte regler i leken, den bare er, helt til de ansatte sier at nå er leketiden over for denne gang (Bae i Winger, 2007)

2.2.4. Omsorg

”Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling (Barnehageloven § 2, Barnehagens innhold).” I Rammeplan for barnehagen står det: ”Barnehagens personale har en yrkesetisk forpliktelse til å handle omsorgsfullt overfor alle barn i barnehagen. En omsorgsfull relasjon er preget av lydhørhet, nærhet, innlevelse og evne og vilje til samspill (Rpl, 2006:23).” Omsorg kan være å ta seg ekstra god tid til nærhet akkurat når man ser at et barn trenger det.

2.2.5. Rutiner

Står heller ikke i pedagogisk ordbok. Rutine er ferdighet tilegnet ved øvelse eller gjentakelse, eller en fast handlingsmåte. Dagsrytmen kan ses som barnehagehverdagens rutine og den skaper forutsigbarhet for barna.

2.2.6. Frilek

Frilek står på begge barnehagers dagsrytme, men hva er det? Eide skriver: ”Frilek er et typisk barnehageord og betyr stort sett at dette er tider på dagen hvor barna kan velge selv hva de vil gjøre og hvem de vil gjøre det sammen med, men selvsagt innenfor de rammene som omgir dem både fysisk og sosialt” (Eide i Winger, 2008:63).

2.2.7. Taus kunnskap/Inneforstått kunnskap

I pedagogisk ordbok står det: ”Inneforstått kunnskap er våre forestillinger om virkeligheten, våre holdninger, våre følelser, våre ferdigheter. Dette gjør inneforstått kunnskap til en slags samlebetegnelse for ulike aspekter ved kunnskap som det vi tradisjonelt har betegnet som kunnskap (Bø og Helle, 2002:110).” Vi kaller det gjerne barnehagens kultur eller vi sier at den tause kunnskapen sitter i veggene.

2.2.8. Hvilende alarm

Hvilende alarm er et begrep jeg fant i Olsen sin forskning. Jeg vet ikke om vi har noe tilsvarende på norsk. Personalet utviser en tilstand av permanent årvåkenhet som han kaller hvilende alarm. Høye rop eller gråt utløser en umiddelbar handlingsreaksjon, det er ulike reaksjoner ut i fra varselets karakter (Olsen, 2007:168).

Jeg velger å la oppmerksomhet i alle individuelle overgangsfalle inn under hvilende alarm. Det krever årvåkenhet å høre ”ferdig” fra et barn som sitter på do eller å vite når man skal gripe inn i en vanskelig levering.

2.2.9. Handlingsmessig samtidighet

Handlingsmessig samtidighet er også et begrep jeg fant hos Olsen. Han beskriver handlingsmessig samtidighet: talehandling, praktisk kroppslig handling, sympatihandling og

hvilende alarm. De ansatte håndterer alle disse handlingene samtidig og de er vanskelige å skille fra hverandre siden de overlapper.

Arbeidsfordelingsplanen bestemmer hvilke arbeidsoppgaver de ulike ansatte har hver dag. Der kommer det mange praktiske oppgaver i tillegg til her-og-nå-situasjonene.

2.3. Tidligere forskning

2.3.1. Introduksjon

Jeg har ikke funnet tidligere forskning som går direkte på min problemstilling. Mens jeg var i barselspermisjon så gjennomførte Høyskolen i Oslo et prosjekt om barns omsorgskarriere på småbarnsavdelinger og i de 2 delrapportene fant jeg mye som ble aktuelt i min oppgave, spesielt trekker jeg frem kapittelet til Eide om dagsrytme på småbarnsavdelinger. Bae skrev om kommunikasjon mellom barn og ansatte.

Randi Dyblie Nilsen skrev sin doktoravhandling om livet i barnehagen. Gunnhild Vassdal har skrevet en hovedoppgave i pedagogikk som var en historisk analyse av barnehagens fysiske miljø. Bent Olsen skrev sin doktoravhandling om hvordan arbeidsdeling og oppdragelsespraksisen er i danske barnehager. Ingen av disse går direkte på min problemstilling, men jeg ønsker å trekke frem de punkter jeg har funnet som interessante i forhold til min forskning.

2.3.2. Livet i barnehagen

Randi Dyblie Nilsen skriver i sin avhandling ”*Livet i barnehagen*” om dagsrytme i kapittel 10. Der ser hun på hvordan ”..dagsrytmen er organisert i en vekslende rytme, hvor situasjonene skifter mellom å domineres mer eller mindre av forventninger om ”fred og ro” eller ”liv og røre” ”. (Nilsen, 2000:205) Hun har basert seg på observasjoner og intervjuer. Hun ser på hvordan dagen er lagt opp fra de ansattes side og hvordan barna møter disse forventningene.

Her er Nilsens funn om dagsrytme:

Oppstarten av barnehagedagen mener de ansatte skal være rolig så til frokosten tenner de gjerne lys for å skape en rolig stemning. De mener at en rolig start har betydning for hvordan resten av formiddagen blir. Etter frokosten, ca kl 9, er det frilek, der er det mer plass til ”liv og røre” og det er barna selv som står for frileken. Noen dager brukes litt av denne tiden til

planlagte pedagogiske aktiviteter. Rundt kl 1030 er det tid for å rydde og gjøre de siste sprell før samlingsstunden krever sin ro. Samlingsstunden er mest voksenstyrt og den starter med en sang for å vise at nå er det ”ro og orden” som forventes (Nilsen, 2000:216). ”Å etablere en situasjon dominert av ”fred og ro skjer ikke alltid uten kamp (Nilsen, 2000:207).” De ansattes kan her bruke fysisk avstand mellom venner for å gjøre det lettere å utøve selvkontroll. Det er i samlingsstuden at barna sterkest møter kravet om å kontrollere kroppen og stemmen, og litt svakere krav under måltid.

Etter omtrent en halvtime samlingsstund er det måltid. I overgangsfasen fra samling til håndvask og videre til bordet blir det livlig prat. Siden matsituasjonen krever ro brukes det et innledningsrituale med sang for å vise at nå skal kropp og stemme være under kontroll igjen (Nilsen, 2000:209). Om overgangen fra bord til utelek skriver hun: ”Etterhvert som barna er ferdig med å spise, går de innom do før de går ut i garderoben for å kle på seg yttertøy (Nilsen, 2000:211).” I uteleken dominerer forventningene om ”liv og røre”, og uterommet er lagt til rette for lek og fysisk aktivitet (Nilsen, 2000:212).

2.3.3. Barns omsorgskarriere

På Høgskolen i Oslo hadde de et forskningsprosjekt, 2006-2008, ”*Barns omsorgskarrier. Barnehagen som ledd i en omsorgskjede for barn opp til 3 års-alder.*” Med to delrapporter ”*Forskning i små barns hverdagsliv i barnehagen*” og ”*Glimt fra små barns hverdag i barnehagen.*”

I første delrapport skriver Berit Bae om en spesiell dynamikk i barnehagehverdagen som gjør at man ikke direkte kan overføre metoder som brukes i andre kontekster (Bae i Winger, 2007).

Berit Bae har sett på kommunikasjonsmønstre på storbarnsavdelinger (3-5 år) og da fant hun ut at de fleste kommunikasjonene mellom barn og ansatte var korte, gjennomsnittet på over 700 observasjoner ble 20 sekunder interaksjon (Bae i Winger (red), 2007:130). Dette sammenfaller med teori som Ehm skriver om i: ”*Skal vi lege tiger? Børnehageliv set fra en kulturel synsvinkel*”

2.3.4. Dagsrytme på småbarnsavdeling

Eide har et kapittel i andre delrapporten på overnevnte prosjekt, der hun ser nærmere på dagsrytme på småbarnsavdelinger. I overgangene observerte hun svært lite protester fra barna i form av språklige utsagn, gråt eller raseri. Om det var fordi dagsrytmen var tilpasset barnas behov og forventninger eller om det var på grunn av de ansattes kommunikasjon, kan hun ikke si sikkert. Noen av barna hadde ulike strategier på å snike seg unna ved ryddinga, kanskje på grunn av at de ikke kunne reglene, de ville ikke rydde eller fordi de slapp unna med det? (Eide i Winger, 2008)

Eide fant at dagsrytmene på småbarnsavdelinger var meget like fra barnehage til barnehage, åpningstid var stort sett det som gjorde forskjell og at tidspunktene varierte litt (Eide i Winger, 2008:58). Alle 9 småbarnsgruppene hadde to faste måltider og frivillig frokost, noe som er i tråd med Sosial- og helsedirektoratets Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen (IS-1484), utgitt i august 2007 (Eide i Winger, 2008:68). Måltidene kan fremme både fellesskap og utvikle selvstendighet.

Eide stiller spørsmålet om tydelige avslutninger og begynnelse er viktig eller kan barna være opptatt av flere ting på samme tid (Eide i Winger, 2008:60). Lidèn (2005) har forsket i SFO og hun fant blant annet at: ”Når de leker, derimot, kan de holde på med flere ting på en gang, (-). Denne vekslingen mellom flere parallelle handlingsforløp gjør at enkeltaktiviteter ikke får så klare brudd, men videreutvikles gjennom assosiasjoner og innspi, noe som skaper en flytende tidsopplevelse (Lidèn i Winger, 2008:60).”

2.3.5. Barnehagens fysiske miljø – en historisk analyse

Gunnhild Vassdal presenterer i sin hovedoppgave en historisk analyse av barnehagens fysiske miljø. Hun finner at barnehagens utforming er inspirert av hjemmet. Målet med den Frøbelske tanken var at barna gjennom sitt barnehageopphold skulle få opplæring i orden og renslighet. Det var derfor blant annet lange vaskerenser for håndvask og do i barnestørrelse (Vassdal, 2007:17).

Om barnehagens utforming skriver hun: ”Norske barnehager har, gjennom de siste femti år, vært arkitektoniske nokså like i utforming. Det har gjerne vært små enetasjes hus med et bregrenset uteareal, med lekeapparater som husker og sandkasse (Vassdal, 2007:54). Det er i

de aller fleste tilfeller et inngjerdet område som består seg av trær og busker, lett kupert terreng og i et lite trafikkert område i de tilfeller det er mulig (Vassdal, 2007:41).”

Hun fant også at barnehagene ofte er utformet ut fra Foucault sin tanke for kontroll, panopticon, som ble utformet for fengsler. Det kontrollerende øyet kan utøve makt og kontrollere mennesker uten at de vet at de er under oppsyn (Vassdal, 2007:18). I barnehagen er det behov for kontroll og oversikt, ikke bare på grunn av makt, men fordi man må se at barna har det bra og trygt.

2.3.6. Pædagogik, pædagogmedhjelpere og pædagoger – arbeidsdelinger og oppdragelsespraksis i daginstitusjonen

Bent Olsen har i sin doktoravhandling sett nærmere på hvordan arbeidsdeling og oppdragelsespraksisen er i danske barnehager. Han har sett på sympatihandlinger og irettesettelser.

Pedagogen og assistentene har fordelt enkelte arbeidsoppgaver. Pedagogen er den som oftest tar telefonen og skriver brev, har foreldresamtaler, mens assistenten har hovedansvar for blant annet vasking av leker, de har en egen liste med fordeling av ansvarsoppgaver som går ut over den fastsatte arbeidsfordelingen (Olsen, 2007:273). De ansatte ruller på hvilke vakter de har. I arbeidsplanen for vaktene står det hvilke oppgaver og ansvar de ulike vaktene har. De kan deles i pedagogiske oppgaver, servicehandlinger med barn og servicehandlinger uten barn, eksempelvis samlingsstund, hjelp til påkledning og vasking av bord (Olsen, 2007:278).

Dette skriver Olsen om overgangssituasjoner: ”Påbud får en særlig karakter når barnene settes i bevegelse mod samme mål, få dem til at flytte sig fra èt sted til et andet, påbegynde en aktivitet eller ophøre med den igen. Måltider og lignende samlinger er sammen med varslingen af sysler eller ture ud af institusjonen er kollektive påbud, der skaber grobund for sine egne irettesættelser (Olsen, 2007:233).”

Det antas å være en grense for hvor mange irrettesettelser et barn kan takle på en dag og de bør være berettiget ellers gir de ikke mening for barnet. Sympatihandlinger kan barn i prinsippet ikke få nok av (Olsen, 2007:248). Sympatihandlingene er sjelden kollektive, det vanligste er at de har enkeltbarn som objekt (Olsen, 2007: 249).

”Når børn, medhjælpere og pædagoger træder ind over dagintitusjoens dørtærskel, tilegner de sig dens historisk dannede betingelser i form af arkitektur, indretning, ornamentering, terminologier, sprog samt konventioner om social opførsel (Olsen, 2007:157).”

Dette går inn under barnehagens kultur og kalles ofte taus kunnskap. Avdelingene får etterhvert sine egne regler for hva som er akseptabelt og ikke. Barna godtar dobbelthet med at de noen ganger får gå fra når de er ferdig og noen ganger må vente til alle er ferdig (Olsen, 2007:231-233). Det er en del av de dagligdagse rutiner at enkeltbarn eller grupper får ulike oppgaver, for eksempel dekke bordet (Olsen, 2007:234).

Det er mye som skal holdes styr på hver dag; oppmøteprotokoll, klokken, møter, planlegging av aktiviteter og samlingsstund, beskjeder fra foreldre, barn med spesielle behov eller allergier, bursdager. Man må holde styr på både nåtiden og fremtiden (Olsen, 2007:237). Personalet må også holde styr på alle tingene på avdelingen også. Tegnesaker, sakser, spill, leker, kjøkkenutstyr og alt slikt har sine faste plasser som alle ansatte vet om og legges det riktig slipper man å bruke tid på å lete eller spørre hverandre. Tegninger og gaver som barna lager må navnes og holdes orden på (Olsen, 2007:240).

Personalet er enige om at aktiviteter har et innebygd formål, ved at de har en begynnelse, et forløp og en vellykket avslutning. Når et barn begynner å legge et pusslespill og ser ut til å gi opp, kommer en voksen og oppfordrer til fullføring (Olsen, 2007:244).

2.4. Bakgrunnsteori

2.4.1. Introduksjon

Her presenteres bakgrunnsteori som kan gi en forståelse for og et bredere bilde på dagens barnehage i Norge. Jeg vil gå inn på temaer som forklarer hva en barnehage er, barnehagens fremvekts og beskrive Lov om barnehager og Rammeplanen.

2.4.2. Hva er en barnehage?

Det er både private- og offentlige barnehager. Det er barnehageloven som legger føringer for hvor mange ansatte og hvor mange barn i hver aldersgruppe det kan være i barnehagen. På en småbarnsavdeling er det som regel 3 ansatte hvor minst en er pedagog fordelt på 12 barn, mens det på en storbarnsavdeling kan være opptil 18 barn. Hvis det er barn med ekstra behov

så blir det etter utredning satt inn ekstra ressurser ved flere ansatte/spesial pedagog (Lov om barnehager).

Barnehagene har også krav til utforming på uteområdet og lokalene. De fleste barnehagene er delt opp i flere rom; garderobe, oppholdsrom med spisebord, dukkekrok, kjøkken/kjøkkenkrok, toaletter og et større rom til frilek, hviling og samlingsstunder (Vassdal, 2007). Noen barnehager har åpne dører mellom avdelingene slik at barna kan gå fritt når det er frilek, mens andre velger å stenge av. Det er også barnehager med åpne løsninger, kalt basebarnehager. Det finnes ulike typer barnehager som baserer seg mer på å være ute som for eksempel gårdsbarnehager og friluftsbarnhager, disse har mindre krav til lokalene og flere avdelinger kan dele samme lokaler siden de stort sett er ute.

Familiebarnehager er en annen form. Da er barnehagen hjemme hos en av de ansatte, i rom som må godkjennes. Som oftest er det småbarnsavdelinger med 4 eller 8 barn og 1 eller 2 ansatte. Hvis de ansatte ikke er pedagoger må det være et visst antall timer i uka med pedagog i tillegg. Noen familiebarnehager hører til under andre barnehager, og drar til barnehagen et par dager i uka. (Barnehageloven)

2.4.3. Barnehagens fremvekst i Norge

Det har vært ulike behov til oppdragelse og omsorg opp gjennom tidene. Familie- og samlivsmønstre har forandret seg i takt med samfunnsutviklingen og det har funnet sted en vitenskapliggjøring og profesjonalisering av barneoppdragelsen (Holte, 2003). Det er blitt vanlig at mor og far jobber utenfor hjemmet og barna tilbringer rundt 8 timer om dagen i barnehagen. Barnehagen er lagt opp til at foreldrene har en "8-16-jobb", med familiemiddag etter barnehage og jobb.

Barnehagene har en dagsrytme som gjør at det er mange overgangssituasjoner hver eneste dag. Selv om noen overgangssituasjoner er godt innarbeidede rutiner som barn og ansatte i barnehagen kjenner godt, er det en stor utfordring å lede en stor gruppe med individer på forskjellige nivå fra en aktivitet til en annen. De ansattes ledelsesstrategier og ønske om ro og orden vil prege denne runddans dag etter dag. De siste årtiene har det kommet krav til innholdet i barnehagedagen, og det pedagogisk opplegg er vektlagt.

2.4.4. Kort om Lov om barnehager og Rammeplan

I 1975 kom Lov om barnehager og i 1995 kom Rammeplan for barnehagen. Disse legger føringer for det pedagogiske tilbudet og hva en barnehage skal være. I 2006 ble Lov om barnehager og Rammeplanen revidert. Styreren og førskolelærerne/pedagogiske ledere har minst 3 årig høyskoleutdanning. Mange av assistentene har fagbrev som barne- og ungdomsarbeider, men man kan være ufaglært assistent.

”Barnehagens samfunnsmandat er å tilby barn under opplæringspliktig alder et omsorgs- og læringsmiljø som er til barns beste. Den skal være en pedagogisk virksomhet og et velferdstilbud for småbarnsforeldre” (Rpl, 2006:9).

Lov om barnehager (2006) omhandler hva en barnehage skal være og hvordan den skal drives. Rammeplan for barnehagen (2006) omhandler barnehagens innhold og oppgaver. Rammeplanen for barnehagen og Lov om barnehager gjelder alle barnehager og legger føringer for driften og barnehagehverdagen. Det er mål barnehagen skal arbeide mot, føringer om omsorg, lek og læring, det sosiale samspillet, planlegging, dokumentasjon og vurdering. Det er også en beskrivelse over de 7 fagområdene som man skal innom i løpet av barnehageåret:

- Kommunikasjon, språk og tekst
- Kropp, bevegelse og helse
- Kunst, kultur og kreativitet
- Natur, miljø og teknikk
- Etikk, religion og filosofi
- Nærmiljø og samfunn
- Antall, rom og form

”Personalet i barnehagen må ha et aktivt forhold til barns læringsprosesser” (Rpl, 2006:27)
Det er mye barnehagehverdagen skal romme; lek og læring, omsorg og de syv fagområdene, dette setter krav til de ansattes og til årsplanen. Kunnskap om barns utvikling og læring kan være nyttig slik at de kan benytte seg av her-og-nå-situasjoner og at de ikke avbryter noe som er av betydning for barnet, men som de selv ikke ser verdien i.

2.5. Avsluttende kommentarer

Omtalte begreper, som overgangssituasjoner, dagsrytme og hvilende alarm, samt tidligere forskning og bakgrunnsteori fra dette kapittelet kommer til å spille en viktig rolle i

drøftingsdelen. Der vil jeg å tolke observasjonsfunn og relatere det til beskrevet teori og forskning.

Jeg tar den også med meg som en teoretisk forankring ut i mine observasjoner. Det har vært vanskelig å finne materiale direkte på overgangssituasjoner i barnehagen og min problemstilling da dette ser ut til å være et ganske uutforsket felt. Begrepsdrøftingen ble ganske stor siden begrepene har vokst frem som en del av hverdagspråket i barnehagen og førskolelærerutdanningen uten å få en teoretisk forankring.

3. Metode

3.1. Introduksjon

Jeg skal gjennomføre en kasusstudie av overgangssituasjonene i barnehagen. Når forskeren ønsker å løfte frem en praksis slik at andre får del i denne praksisen som et tankeredskap kalles det en indre kasusstudie (Stake 1995 i Postholm, 2005:52). Forskningen min omfatter barnehageansatte og barnehagebarn i deres barnehagehverdag, altså deres naturlige kontekst (Postholm, 2005:17).

Alle barnehager har mange overgangssituasjoner ut i fra sine dagsrytmer. Som forsker får jeg korte glimt inn i den komplekse helheten til nettopp *denne* barnehagen. Barnehagene har sin egen kultur som ikke vises så godt for utenforstående. Etterhvert som barna blir innkjørt og kjent i barnehagen danner de seg venner og grupperinger. De ansatte blir kjent med barna og vet hvordan de reagerer og hvordan de fungerer best i hverdagen. De ansatte blir vant til hverandre og hverandres arbeidsmåte og lederstil. Det ligger taus kunnskap som man kanskje ikke rekker å forstå og få innblikk i når man kun er innom for å observere. Når man kommer inn i en ukjent barnehage for å observere over en kortere tidsperiode kjenner man ikke til kultur og mange underliggende forhold. Analyse og drøftingsarbeidet i denne oppgaven vil være basert på observasjonene og min forsåelse av handlingsmønstre.

Postholm sier at våre livserfaringer vil også ha betydning for hva vi ser med våre forskerblikk (Postholm, 2005:26). Jeg går inn i forskningen med min bakgrunn som førskolelærer og mor til to.

3.1.1. Etiske vurderinger

Oppgaven involverer etiske vurderinger knyttet til anonymisering og destruering av observasjonsrapporter. Oppgaven innebærer spesielt en etisk vurdering angående hvilken detaljgrad jeg kan bruke for å beskrive relevante forhold knyttet til de observerte barnehagene uten å røpe deres identitet. Her har jeg valgt å beskrive barnehagenes organiseringsstruktur, samt hvilken kommune de tilhører. I oppgaven vil barnehagen og involverte bli anonymisert og alt materiale knyttet til arbeidet og observasjoner vil bli destruert.

Jeg ser pr i dag ingen grunn til at denne oppgaven skal skape andre etiske problemer da det ikke er personlige saker eller problemer som skal observeres.

3.2. Instrumenter

3.2.1. Kartleggingsskjema

Jeg laget meg et kartleggingsskjema (vedlegg 8.2) for å sikre meg informasjon som kanskje kan bli aktuell i drøftingsdelen min. Dette er informasjon som ikke er en direkte del av observasjonene, men som kunne ha betydning for hvorfor ting ble som det ble. For eksempel antall barn, de ansattes utdanning og år i arbeid. Det innebar også kopi av dagsrytme og arbeidsfordelingsplan for de ulike vaktene.

3.2.2. Episodisk loggbok

Under observasjonene brukte jeg episodisk loggbok. Fordelen med episodisk loggbok er at den fanger opp naturlige situasjoner når de oppstår, for min del var det overgangene i dagsrytmen (Løkken og Søbstad, 2002:51). I Postholm blir dokumentasjon av observasjoner omtalt som feltnotater. Notatene er et resultat av de utvelgelsene foreskeren gjør i løpet av observasjonen og kan ikke oppfattes som en objektiv beskrivelse (Postholm, 2005:63).

3.2.3. Figurer

Under kodingen og kategoriseringen laget jeg mange skjemaer for å visualisere og tydeliggjøre funnene. Disse er forklart fortløpende med sin egen skjema-tekst.

Jeg valgte å bruke Gantt-diagram for å visualisere dagsrytmen. Gantt diagrammer er en visuell fremstilling av planlagte aktiviteter, som ofte benyttes innen prosjektstyring. Hver

aktivitet representeres som en horisontal bar som dekker en gitt tidsperiode. Tiden er representert på den horisontale aksene.

3.3. Utvalg/deltakere

3.3.1. Utvalgskriterier

Jeg har ikke nettverk innen kommunale barnehager i Trondheim så jeg startet på kommunen sine hjemmesider og leste om barnehagene. Jeg valgte kommunale barnehager siden de har ganske likt innhold i forhold til private barnehager som kan ha andre grunnsyn og pedagogikk; f.eks. Steiner barnehager, Montessorri barnehager. Personalbarnehager og studentbarnehager valgte jeg også bort siden de ofte er mer fleksible på åpningstider og dermed kanskje får en litt annerledes dagsrytme.

Jeg ville ha barnehager med ulike måter å organisere seg så jeg valgte en basebarnehage og en avdelingsbarnehage. Jeg tenkte det var greit å se om det spilte inn på hvordan dagene ble organisert.

Jeg ønsket avdelinger som var vanlige inneavdelinger, ikke friluftsbarnhager. Jeg ønsket en så normal hverdag som mulig derfor har jeg ventet til høstsemesteret er godt igang. Barnehagene jeg valgte var vant til å ha studenter både på en dags observasjon og i praksisperioder. For meg var det bare fint at barna var vant til fremmede, for da ble jeg sannsynligvis ikke interessant eller et forstyrrende element for dem.

3.3.2. Validitet og reliabilitet

Validitet går på om metoden undersøker det dens intensjon er å undersøke (Postholm, 2005:170). Hoijer (1990) definerer validitet slik: ”Validitet, hvor godt du måler det du vil undersøke, er en nøkkel for oppnåelse av meningsfulle resultater (Postholm, 2005:170).”

I kvalitativ forskning snakker man gjerne om pålitelighet i steden for reliabilitet. Man ser på om undersøkelsen er konsekvent gjennomført og relativt stabil over tid og på tvers av forskere og metoder (Postholm, 2005:169).

3.3.3. Generealisering

I denne oppgaven innebærer generalisering å se likheter mellom de observerte barnehagene og tolke funnene i en større kontekst. I prosjektet "Barns omsorgskarriere" fant Winger at dagsrytmene på småbarnsavdelinger var meget like fra barnehage til barnehage, åpningstid var stort sett det som gjorde forskjell og at tidspunktene varierte litt (Winger, 2008:58). De dagsrytmer jeg har sett fra storbarnsavdelinger er også ganske like, med litt variasjon over turdager og antall voksenstyrte aktiviteter.

3.4. Beskrivelse av prosedyrer og gjennomføring

3.4.1. Introduksjon

I starten av dette prosjektet gikk jeg inn på Trondheim kommune sine hjemmesider og så på kommunale barnehager. Jeg ville ha en avdelingsbarnehage og en basebarnehage. Jeg ringte til styrerne og presenterte meg og prosjektet. De skulle avklare med avdelingslederne og be dem ta kontakt. Jeg avtalte tid med avdelingslederne på dager som var forholdsmessig vanlige, ikke turdager.

3.4.2. Beskrivelse av prosjektet

Jeg observerte i to barnehager. Observasjonene førte jeg som episodisk loggbok. Jeg førte også inn oppklarende kommentarer fra personalet og har valgt å bruke disse videre. Så kommentarene er fra observasjonene, ikke egne intervju.

3.4.3. Refleksjon om gjennomføringen

Observasjonene ble gjennomført ved at jeg var tilstede som observatør i barnehagen og skrev episodisk loggbok. Det ble endel pause i mellom noen av overgangene og idet overgangene ble gjennomført var det veldig mye som skjedde. Det ville kanskje vært bedre å fokusert på hva en spesiell voksen gjorde i overgangene fremfor å se på helheten, men helheten passet best for min problemstilling. Jeg hadde en observasjonsdag pr barnehage. Det kunne vært kjekt med 2 videokaerter der overgangene gikk fra et sted til et annet, eller en medobservatør.

3.5. Beskrivelse av data-analysene

Begge barnehagene hadde like punkter på dagsrytmen. Disse tok jeg som utgangspunkt når jeg laget kode og kategorier for overgangene. Jeg definerte fire generelle kriterier (tid, forberedelser, ledelsesteknikker og barnas medvirkning) i forkant av analysene. Dette er kriterier som er relevant i beskrivelsen av de fleste kollektive overganger, og som gir analysen et godt sammenligningsgrunnlag. Jeg kategoriserte funnene basert på kriteriene og sammenlignet barnehagenes overganger opp mot hverandre.

Postholm sier at: *”åpen koding er den delen av analysen hvor forskeren setter navn på og kategoriserer fenomener gjennom intens og nøye gjennomgang av datamaterialet”* (Postholm, 2005:88). Dette har jeg brukt mye tid på og laget enkle skjemaer for å synliggjøre funnene underveis i analyse-teksten.

4. Analyse

4.1. Introduksjon

Det er full barnehagedekning i Trondheim kommune. Det er mange førskolelærere tilgjengelig i Trondheim kommune, så kravene fra Lov om barnehager om antall pedagoger er dekket. Begge barnehagene har førskolelærere som pedagogiske ledere, i tillegg til andre pedagoger, førskolelærer-to, barne- og ungdomsarbeidere og ufaglærte assistenter. Begge barnegruppene har fullt opp med barn i forhold til lovverk på antall barn fordelt på areal, og de har tilstrekkelig med personale. Barnehagene jeg har valgt ligger i samme bydel og de fleste barna bor i nærheten av barnehagen.

I begge barnehagene observert jeg i kjernetiden. Jeg kom til frokost og var til barna var ferdig påkledd og sendt ut etter lunsj. Etter det var det frilek ute kun avbrutt av et fruktmåltid.

I kapittel 4.2 og 4.3. presenterer jeg funnene fra de to barnehagene. Hver overgang presenteres med et utdrag fra observasjonsloggen, en tolkning og et skjema for å visualisere funnene. I kapittel 4.4 sammenligner jeg kriteriene jeg har satt for analysen, de presenteres i neste avsnitt, 4.1.1.

4.1.1. Kriterier for analysen

I de kollektive overgangene trekker jeg ut følgende generelle kriterier:

- **Tid.** Hvor lang tid tok overgangen?
 - Her har jeg delt verdiene inn i kategoriene **kort** (under 5 min.), **middels** (10 min), og **lang** (fra 15 min. og lengre)
- **Er neste aktivitet forberedt?**
- **Ledelsesteknikker.** Hvilken teknikk bruker de ansatte for å lede barna over i ny aktivitet?
- **Medvirkning:** På hvilken måte deltar barna selv i overgangen.
 - **Deltagelse i ferdigstilling av forrige aktivitet.** Eks. rydding.
 - **Deltagelse i klargjøring av neste aktivitet.** Eks. dekking av bord
 - **Utforming av neste aktivitet.** Barna får selv velge hvordan de vil delta i neste aktivitet. Eks frilek
 - **Lite medvirkning.** Barna har liten påvirkning i ferdigstilling, klargjøring og / eller utforming av aktivitetene.

Jeg vil også skildre individuelle overganger. Disse er spontane og initiert av barns behov eller ytre begivenheter. Individuelle overganger utløser i ulik grad de ansattes hvilende alarm.

4.2. Barnehage A

4.2.1. Beskrivelse av barnehagen

Kommunal avdelingsbarnehage. De 4 ansatte har minst 10 års ansinnet og de har jobbet mange år sammen.

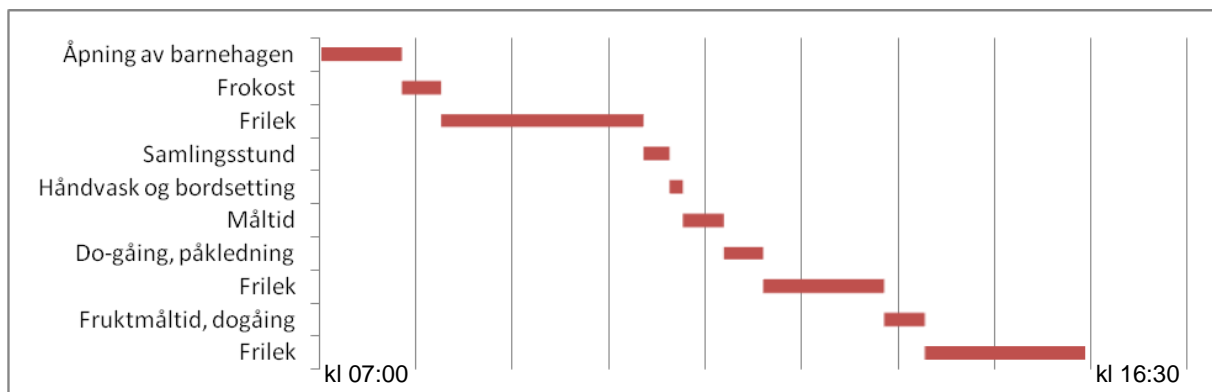
Barna er 3-6 år. Det er 26 plasser, noen er delt. Det er få nye barn, de fleste kommer fra småbarnsavdelingene på samme barnehage.

Dagsrytmen i denne barnehagen er satt opp med følgende aktiviteter:

1. Barnehagen åpner kl 07:00
2. Frokost kl 08:00
3. Frilek kl 08:30
4. Samlingsstund kl 11:00
5. Håndvask og bordsetting kl 11:20

6. Måltid kl 11:30
7. Frilek ute fra kl ca. 12:00. De som er ferdige med å spise går på do og kler på seg. Før 1230 bør alle være ute.
8. Fruktmåltid og dorunde i ca kl 14:00
9. Barnehagen stenger 1630

Dagsrytmen er visualisert som Gantt-diagram i figur 1.

Figur 1, Oversikt over dagsrytmen i barnehage A.

4.2.2. Beskrivelse av kollektive overganger

Overgang KO1A, Lek / Ankomst -> Frokost

”Jeg kommer på avdelinga kl 8.00. Det er to avdlinger som deler bygget, en storbarn og en småbarn. Alle sitter ved bordene som er i barnestørrelse, de ansatte har tilpassede kontorstoler slik at de kan trille rundt og hjelpe til.

Barna ved bordet nærmest meg spør hva jeg heter og hva pappaen min heter. Jeg spør hva de heter og de svarer. De fortsetter å spise og bryr seg ikke mer om meg. ”

I Skjema 1 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 1, Generelle kriterier for overgang KO1A

Kriterie	Beskrivelse
<i>Tid</i>	Kort - Barna kommer seg raskt fra lek til frokost. De barna som blir levert mens frokosten pågår setter seg raskt ved frokostbordet
<i>Er neste aktivitet forberedt?</i>	Ja - Bordet er dekket når frokosten begynner.
<i>Ledelsesteknikker</i>	Rollemodeller – Sitter sammen med barna under frokosten. Holder ro og order ved å gå foran som gode rollemodeller.
<i>Medvirkning?</i>	Lite medvirkning. Alle skal spise eller sitte ved bordet.

Fsl 2 forteller at barna er vant til mange studenter både i observasjoner og i praksisperioder. De er også vant til at det som ofte er en voksen i lekerommene. Så de blir lite påvirket av at jeg er der.

Overgangen til frokost er forskjellig for de barna som ble levert tidlig og som må avbrytes i lek og de som blir levert etter at frokosten er i gang. For den første gruppen er det de ansatte ved barnehagen som må ta føringen og geleide overgangen, mens den andre gruppen blir satt i frokost-aktivitet av eget eller foreldres initiativ.

Overgang KO2A, Frokost -> Frilek

”En gutt blir ferdig å spise, da rydder han fat, kopp og kniv til tralla som står fremme og putter matboksen sin i kjøleskapet. Dette gjør han av eget initiativ, en rutine. Han og en voksen går for å pussle på et annet rom. Det kommer flere barn og den ene ansatte går mellom kjøkken og garderobe. Noen barna blir fulgt inn av foreldrene.

To jenter og en gutt sitter og tøyser; de klapper i bordet og fniser. Fsl2 sier at de må huske å spise. Den ene jenta er ferdig og fsl2 spør om hun vil gå fra eller vente. Hun velger å vente på venninna.

Frokosttiden nærmer seg slutten og de fleste er ferdige. Fsl2 går til en jente som spør om hun må spise alt. ”Den og den kan du spise, så kan du rydde”. Ved det andre bordet er en ferdig og en spiser. Jenta som er ferdig får beskjed om at hun kan rydde mens hun venter. Det vil hun ikke, og blir sittende å prate med en annen jente. De som er ferdige går fra, alle rydder uoppfordret.

Etterhvert som barna har forlatt frokostbordet har de funnet seg et rom å leke på. Der det er ansatte lukkes dørene. I dag er det frilektdag, da er det ikke noen andre

pedagogiske aktiviteter før samlingsstunden. Hvis noen av barna vil ut så kan en ansatt gå ut med en gruppe.”

I Skjema 2 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 2, Generelle kriterier for overgang KO2A

Kriterie	Beskrivelse
Tid	Lang – Barna har et stort sprik i når de er ferdige med å spise. Det tar lang tid før alle er over i ny aktivitet.
Er neste aktivitet forberedt?	Ja - Tralle står klar så barna kan rydde av bordet etter seg. Lekerommene er ryddet og klare for lek.
Ledelsesteknikker	Barna velger selv hvor mye de vil spise og hva de vil etterpå. De ansatte opprettholder ro og orden Igangsetting av aktiviteter – de ansatte fordeler seg på rommene for å være tilgjengelig for de som trenger det
Medvirkning	Utforming av neste aktivitet - Barna må selv bestemme hvor mye de vil spise. Barna velger selv hvor og hva de vil leke med etter måltidet.

Frokosten er lagt opp til at flest mulig av de som kommer tidlig samles kl 8 for å få en ro i rommet. Det er frivillig å spise. Noen spiser hjemme med foreldrene. Avslutningen på frokost-aktiviteten er ikke veldig bestemt og de ansatte er fleksible med hensyn på hvor lenge barna skal sitte ved frokostbordet. Det blir lagt vekt på at barna selv skal rydde opp sine ting fra frokostaktiviteten. Etterhvert som barna er mette rydder de bort seriset og leker der de vil. Noen venter på venner og går til lek sammen. Overganger er i liten grad organisert av de ansatte. De som glemmer å rydde etter seg får en påminnelse. Målet med ryddingen er at den skal være en innarbeidet rutine.

Overgang KO3A, Frilek -> Samling

”Barna må rydde når de forlater et rom. Når det nærmer seg samling så prøver de å stenge av nyridda rom. ”Nå er det ryddetid”, sier en av de ansatte. Noen barn går til samlingsrommet og setter seg. Ryddingen går på et par minutter, de er vant til å rydde etter seg og vet hvor ting skal stå, og de ansatte hjelper til.

Når barna kommer inn på rommet som brukes til samlingene setter de seg tett i tett på benkene. Assistenten setter seg på en stol midt på gulvet. Først teller h*n barna. Assistenten har med en kurv med ville dyr og sette de frem etterhver som de synger sangen om dyrene i Afrika. Etterpå har de gjettelek; 2 går på gangen og så får 2 gjemme seg under et teppe. De 2 fra gangen blir henta inn igjen og skal tippe hvem som mangler. Etterpå blir 2 nye sendt ut og slik fortsetter de.”

I Skjema 3 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 3, Generelle kriterier for overgang KO3A

Kriterie	Beskrivelse
<i>Tid</i>	Kort – Barna takler overgangen godt og kommer seg raskt ut av lekesituasjonen, ikke alle er like motivert for å delta i ryddingen.
<i>Er neste aktivitet forberedt?</i>	Ja - Samlingsområdet er ryddet og klart, og den som skal ha samlingen tar i mot barna på det rommet.
<i>Ledelsesteknikker</i>	Rollemodeller – de ansatte deltar i ryddingen Ritualer - den ansatte benytter telling av barna for å symbolisere at samlingen er startet.
<i>Medvirkning?</i>	Deltagelse i ferdigstilling av forrige aktivitet - De fleste barna deltar aktivt i ryddingen.

Det er ikke alle som er like interessert i å hjelpe til med ryddingen. Noen går rett til samlingsrommet for å sikre seg plass sammen med venner. De ansatte hjelper til med ryddinga, de kunne brukt tiden på å passe på at alle hjelper til. Det ser ut til at de velger å gå foran som gode modeller fremfor å utøve makt.

Overgang KO4A, Samling -> Måltid

”Det blir mange runder med gjettelek og når det er klart på kjøkkenet begynner assistenten å sende et og et barn ut av samlingsrommet for håndvasking.

Ved vasken blir de mottatt av fsl1 som passer på at alle venter på tur og at hendene blir vasket og tørket. Barna blir sendt videre til kjøkkenet der fsl2 venter. De fleste vet hvor plassen sin er og setter seg. Noen vil ha bekreftelse på at det er riktig plass. De sitter og venter til alle er kommet. Bordene er dekket med fat, kopper, kniver og pålegg. Noen av de som venter begynner å pille på det som er dekket på og noen viser magene til hverandre. Fsl2

ber dem sitte rolig. Det er fortsatt mange som venter for å vasker hendener. Det går mange minutter fra første til siste er på plass.

Når alle barn og ansatte er på plass henter fsl2 4 laminerte sangkort med bilder og et barn får velge sang. Alle synger bordverset og måltidet begynner. Brødet kommer på bordet og barna begynner å smøre seg mat. De ansatte skjenker i melk. Det er 4 bord og 3 ansatte, siden 1 har pause. Det er 2 ansatte som deler på å passe 3 bord, de triller imellom.”

I Skjema 4 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 4, Generelle kriterier for overgang KO4A

Kriterie	Beskrivelse
<i>Tid</i>	Medium.
<i>Er neste aktivitet forberedt?</i>	Ja - Det står ansatte klare ved vask og bord. Bordet er dekket klart for måltid.
<i>Ledelsesteknikker</i>	Fordelt og koordinert ledeslesansvar - Her har de valgt å være ganske strenge, for her er det flere ting som skal skje og de ønsker å holde orden og få en effektiv overgang.
<i>Medvirkning?</i>	Deltagelse i klargjøring av neste aktivitet - Barna har selv ansvar for å vaske hendene tilstrekkelig og tørke dem. Barna skal finne sin plass ved bordet, får bekreftelse/hjelp ved behov.

Fsl1 sier at dette er den mest kritiske overgangen hos dem. Det er mange barn som skal forflytte seg og det er fristende å løpe i den lange gangen. Her har barnehagen valgt å være strenge fra starten av slik at alle har innfunnet seg med hvordan det skal være.

De ansatte har arbeidsfordeling som gjør at de er klare for overgangen samtidig; en er på samlingsrommet, en venter ved vaskerenna og en venter ved bordene. Overgangen er godt forberedt og mens en ansatt har holdt samling har en annen forberedt måltiden ved å dekke på bordet. De ansatte er godt koordinerte og det er en god flyt i selve overgangen.

Overgang KO5A, Måltid -> utelek

”20 min ut i måltidet er mange plutselig ferdig. De ansatte prøver å holde igjen litt så alle barna får mulighet til å få i seg tilstrekkelig med mat.

Fsl2 går til garderoben og toalettene. Siden det er 2 toaletter må de vente ved bordet til det blir ledig. Alle barna rydder av bordet etter seg og går på do. Fsl2 legger frem klær og hjelper der det trengs. Etter en stund kommer assistenten fra pause og hjelper til. De som er ferdig venter ved døra og når det er en gruppe går fsl2 ut med dem. Ass1 tar over påkledningen og dogåingen.

Fsl1 følger med de som ikke er ferdig å spise, mens ass2 begynner å rydde. 2 ansatte fra den andre avdelingen kommer også for å rydde inn sine ting fra trallen.

Når flere barn er ferdig blir fsl1 med ut i gangen og hjelper til med påkledningen, og ass1 går etterhvert ut og fsl1 tar over i gangen. Etter en stund er alle ute og i lek.”

I Skjema 5 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 5, Generelle kriterier for overgang KO5A

Kriterie	Beskrivelse
<i>Tid</i>	Lang - Hver og en går ifra når de anser seg som ferdig,. De skal i hovedsak kle seg selv og det tar varierende tid
<i>Er neste aktivitet forberedt?</i>	Ja - En ansatt blir med i gangen og etterhvert som noen barn går ut kommer en annen ansatt for å hjelpe til med påkledning osv..
<i>Ledelsesteknikker</i>	Gir barna ansvar - Barna utfordres til å ta ansvar for metthetsfølelse, dogåing og påkledning.
<i>Medvirkning?</i>	Deltagelse i klargjøring av neste aktivitet - Barna kler på seg selv i veldig stor grad. Utforming av neste aktivitet - Barna kan selv velge hvor og hva de vil leke med.

Fsl2 sa at det er litt kamp om å komme ut først til enkelte leker, og de ansatte prøver å holde matroen til mange har spist seg mette. Etter det lar de barna bestemme selv når de skal gå fra bordet slik at det ikke blir kø på do og slik at de er litt på ulike steder i påkledningen.

Det er klar arbeidsfordeling og de passer på å ha tilstrekkelig med ansatte på de ulike stedene. Når en skal gå ut tar en annen over på den sitt sted.

4.2.3. Beskrivelse av individuelle overganger

Under frileken ble det observert to individuelle overganger.

Overgang IO1A, Lek -> Dogåing -> Lek

"En gutt leker med byggesett alene. Plutselig farer han opp. "Jeg må på do" sier han ut i lufta og går. Etter en stund kommer han tilbake og fortsetter leken."

Overgang IO2A, Lek -> Dogåing -> Lek

Skildring: "En jente som leker med dyr sammen med en gutt går også på do midt i leken. Hun sier ingenting. Gutten fortsetter leken. Hun kommer ikke tilbake. "

Assistenten sier at det er like vanlig at barna går over i en annen lek som at de fortsetter leken de var i, når de kommer tilbake fra do. Assistenten legger til at noen barn glemmer seg på veien og finner andre å leke med.

Overgang IO3A, Måltid -> Dogåing -> Måltid

"Tidlig i måltidet er det en gutt som går på do. Da vil plutselig mange andre barn gå på do også. Fsl2 oppfordrer dem om å spise ferdig."

Denne guttens gogåing gjør at flere barn ønsker å gå på do. Det er meningen at alle skal gå på do før de kler på seg og går ut. Hva som motiverer dette vet jeg ikke. Fsl2 nevner at det er litt kamp om å ut for å sikre seg leker. Kanskje er det derfor, kanskje er det fordi de blir påmint at de må litt på do siden det snart er tid for å gå på do.

4.3. Barnehage 2

4.3.1. Beskrivelse av barnehagen

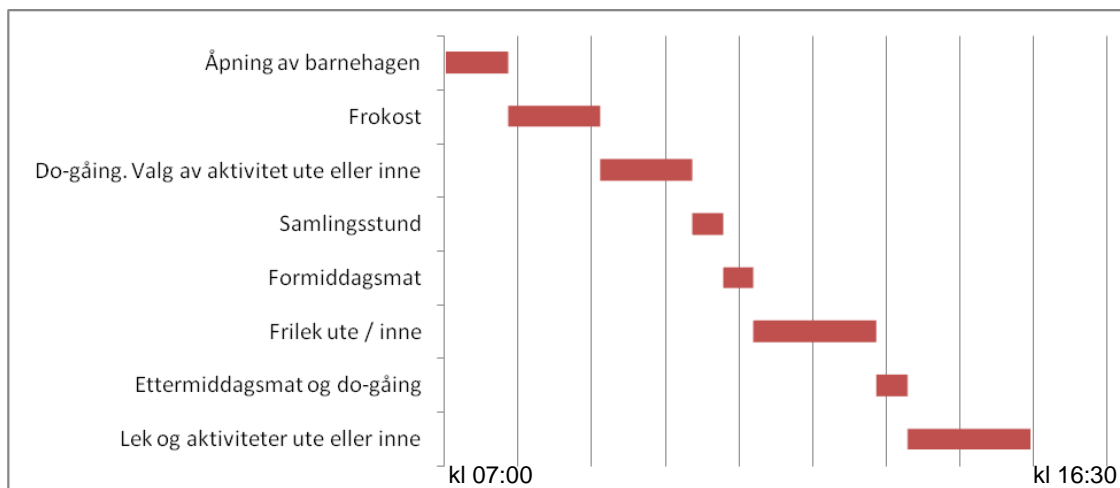
Basebarnehage med 2 baser på samme gruppe. Barna er 3-5 år. Det er 40 plasser, noen er delt. Det er 9 ansatte og de fleste har jobbet sammen noen år. De har kokk i tillegg, som har ansvar for mat og rydding av kjøkken.

Denne barnehagen har "klubb" på observasjonsdagen, det er aldersdelte grupper, jeg følger skolestarterne. Jeg velger å kalle klubben samlingsstund selv om den varer lengre og kun er for 5-åringene, slik at det faller sammen med den generelle dagsrytmen og blir likt som i den andre barnehagen

Dagsrytmen i denne barnehagen er satt opp med følgende aktiviteter:

1. Barnehagen åpner kl 07:00
2. Frokost kl 08:00
3. Dorunde, Frilek kl 08:30
4. Samlingsstund kl 11:00
5. Måltid kl 11.30
6. Frilek ute kl 12:00
7. Ettermiddagsmat og dorunde kl 14:00
8. Lek og aktiviteter kl 14:30
9. Barnehagen stenger 1630

Dagsrytmen er visualisert som Gantt-diagram i figur 2.

Figur 2, Oversikt over dagsrytmen i barnehage B

4.3.2. Beskrivelse av kollektive overganger

Overgang KO1B, Lek / Ankomst -> Frokost

”Jeg kommer inn på avdelingen kl 8. Noen av de ansatte holder på å samle sammen de siste barna for frokost, resten sitter ved bordet og spiser. Bordene og stolene er lave og tilpasset barna. Først må de vaske hendene før de finner seg en ledig plass. Det lukter nystekt brød, ved kjøkkenbenken står kokken og lager dagens mat. Barna får velge mellom brød og havregrøt. Det sitter en ansatt ved hvert bord.”

I Skjema 6 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 6, Generelle kriterier for overgang KO1B

Kriterie	Beskrivelse
<i>Tid</i>	Kort - Barna kommer seg raskt fra lek til frokost. De som blir levert mens frokosten pågår setter seg raskt ved frokostbordet
<i>Er neste aktivitet forberedt?</i>	Ja - Bordet er dekket når frokosten begynner.
<i>Ledelsesteknikker</i>	Fordelt og koordinert ledelsesansvar mellom tidligvakt og mellomvakt Rollemodeller – Sitter sammen med barna under frokosten. Holder ro og order ved å gå foran som gode rollemodeller.
<i>Medvirkning?</i>	Lite medvirkning.

Det var tidligvakten sitt ansvar å dekke bordet og ordne til frokost. Det var også tidligvakten som hadde ansvaret for å samle barna som kom tidlig og lede dem fra lek til frokost. Mellomvakten har ansvar for å ta i mot barn som kommer, og holde roen ved bordet. Det var stille og rolig under frokosten og overgangen fra ankomst/lek gikk for seg uten store anstrengelser for de fleste barna. Jeg observerte to vanskelige leveringer, de blir beskrevet senere.

Overgang KO2B, Frokost -> Frilek

”Barna går i fra bordet etterhvert som de er ferdige. De som går setter tallerken og bestikk på tralla.

Når de fleste av barna er ferdige med å spise er det frilek med begge basene tilstede. En assistent er igjen ved frokostbordet, en annen assistent hjelper de som vil bygge togbane og de andre ansatte forbereder ting til dagen og gjør praktiske gjøremål.

Barna velger forskjellige aktiviteter. Noen velger å leke med lego og setter seg ved det ene bordet. Ved det andre bordet tar noen frem tegnesaker, noen gjemmer seg unna ved garderobeskapene, noen gutter leker med dinosaurer, noen vandrer litt imellom og ser etter venner i garderoben, noen hopper på puter på fellesrommet, og pedagog er på symbolrommet med noen barn og spiller spill.”

I Skjema 7 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 7, Generelle kriterier for overgang KO2B

Kriterie	Beskrivelse
<i>Tid</i>	Lang – Barna har et stort sprik i når de er ferdige med å spise. Det tar lang tid før alle barna er over i ny aktivitet.
<i>Er neste aktivitet forberedt?</i>	Ja - Lekerommene er ikke strøkne da de også ble brukt før frokost, men i hovedsak er de ryddet og klare for ny lek.
<i>Ledelsesteknikker</i>	Følge barnas behov - De ansatte følger barnas valg og plasserer seg der det er behov. Igangsetting av aktiviteter – De ansatte tar initiativ og igangsetter lek for barn som ikke finner sin plass etter frokosten.
<i>Medvirkning?</i>	Utforming av neste aktivitet - Barna kan selv velge hvor, hvem og hva de vil leke med.

Overgangen fra frokosten er flytende på den måte, at barna selv velger når de vil gå fra bordet og alle rydder uoppfordret etter seg. Det er 7 ansatte tilstede og etterhvert som barna er ferdig med å spise så går også de ansatte ifra for å være tilstede i leke-aktivitetene på de andre rommene. De fleste er bare en kort tur innom frokostbordet før de raskt er i lek igjen. Det er mange barn tilstede og det ser ut til at de fleste fort finner noen å leke med.

I frileken er det barna som selv tar initiativ til å leke. De ansatte har god oversikt over de fleste rom og de fordeler seg der det er hensiktsmessig. Noen ansatte setter igang aktiviteter for å fange opp de som ikke finner sin plass i leken.

Overgang KO3B, Frilek -> Samling

”Fsl klapper i hendene og sier at nå er det rydding, hun klapper et par ganger til og de andre ansatte blir med i klapping, noen barn også. De aller fleste setter igang å rydde og de ansatte hjelper til der det trengs. Noen barn begynner å løpe rundt når de er ferdige. Når de andre er ferdig med å rydde går alle til riktig rom. I dag skal det være aldersgruppe klubb for første gang i år.

Barna på førskolegruppa setter seg på stolene, mange setter seg ved venner, noen jenter holder hender. Fsl sier at de skal sitte annenhver jente og gutt, og det medfører ingen protester. Fsl sier at alle må høre på henne så skal de få lære klubbsangen. Først synger hun og en assistent er ekkoet. Så sier fsl at nå kan barna høre på henne og så synge ekkoet

sammen med assistenten. De fleste barna greier dette. De synger sangen et par ganger og begynner klubben.”

Fsl sa at de ansatte hadde vært på Webster-Stratton-kurs. Der lærte de at signaler er lurt ved overgangene. Klapping er noe man kan gjøre uten å ha med seg redskaper og det høres godt. Barna lært fort signalet og de lytter og adlyder.

I Skjema 8 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 8, Generelle kriterier for overgang KO3B

Kriterie	Beskrivelse
Tid	Kort. Barna kjenner overgangen og klappesignalet. De kommer seg raskt over i neste aktivitet.
Er neste aktivitet forberedt?	Ja - Klubben er en godt forberedt førskoleaktivitet.
Ledelsesteknikker	Ritualer – Klapping. Telling og gjennomgang av hvem som er tilstede Sang - Bruk av sang der alle deltar samler fokuset til barna. Bestemte plasser – venner får adskilte sitteplasser
Medvirkning?	Deltagelse i ferdigstilling av forrige aktivitet - Barna deltar i ryddingen etter frilek.

Overgang KO4B, Samling -> Måltid

”Klubben nærmer seg slutten, de som er ferdige med oppgavene får velge om de vil tegne eller lese. Fsl sier etter en stund at snart skal alle samles.

*Når alle er ferdig med oppgavene klapper fsl og assistent i hendene og sier ”beskjed; nå skal alle komme i ringen.” Alle barna finner en stol, de fleste der de satt i starten av klubben. Når alle har satt seg klapper fsl og sier: ”alle har vært så flinke med oppgavene.” H*n viser frem en mappe og et ark og sier: ”hver gang vi har klubb skal vi lære noe nytt”. Fsl og assistent forteller litt om hva som skal skje videre på klubben og barna følger med. Alle synger klubbssangen igjen og fsl takker for en fin klubbdag.*

Her blir gruppen samlet og de får en oppsummering av dagens klubb og får vite litt om hva som skal skje neste gang de har klubb. Avslutningsvis synger de klubbssangen.

” Gruppe 1 får beskjed om at de kan vaske fingrene og sette frem maten. De går ut sammen med ass og vasker fingrer og starter å dekke ferdig bordene. Resten synger klubbsangen en gang til. Etter sangen får gruppe 2 beskjed om at de kan gå å vaske fingrene og sette seg ved et bord. Gruppe 2 går sammen med pedagogen og vasker fingrene og venter ved bordet. Gruppe 1 holder fortsatt på med dekkinga. Fsl ser ut mot vaskerenna og snakker litt med siste gruppa mens de venter på at det skal bli ledig ved vasken, så går de også. Når alle er ferdige med å vaske hendene klapper fsl og sier: ”alle må finne plassene og ha hendene i fanget”. De venter på at alle finner plasser (i dag er det nye plasser, de sitter gruppevis slik de var delt i klubben). Fsl klapper og sier: ”hendene i fanget”, h*n velger bordvers og alle synger. De ansatte sender rundt brød og barna smører på selv. Alle prater litt med de på bordet sitt. Det sitter en voksen per bord også. Fsl sier fra til bordet sitt at h*n bare skal sette frem tralle til ryddinga og de sitter i ro til fsl er tilbake.”

Gruppen blir delt i flere grupper slik at det blir mindre barn samtidig i kø for håndvask. De to første smågruppene får meningsfylte oppdrag i forhold til måltidet som skal komme. De ansatte gir korte beskjeder og sier hva de ønsker av barna.

Før måltidet starter skal alt være ferdig pådekt, barna skal sitte på plassene sine og det skal være ro. De synger bordvers for å markere at måltidet kan starte.

I Skjema 9 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 9, Generelle kriterier for overgang KO4B

Kriterie	Beskrivelse
<i>Tid</i>	Lang. Ulikt innhold for de 3 gruppene.
<i>Er neste aktivitet forberedt?</i>	Ja , men ikke fullstending klargjort. Barna deltar i bordekkning og klargjøring av måltid. Det de skal dekke på står tilgjengelig.
<i>Ledelsesteknikker</i>	Ritualer - Klapping for beskjeder. Ro og bordvers før måltidet starter. Puljevis overgang – Barna ledes over i ny aktivitet puljevis. Meningsfylte oppdrag – For at gruppene skal få være med å ta ansvar og for at de skal være klar for måltidet ca samtidig
<i>Medvirkning?</i>	Deltagelse i klargjøring av neste aktivitet - To smågrupper får oppdrag i forhold til pådekkning til måltidet.

Overgang KO5B, Måltid -> utelek

”Etter en stund er 3-årsgruppa, som starta måltidet tidligere, ferdig. Fsl spør barna ved sitt bord: ”Dere som er førskolegruppe, greier dere å spise alene sånn at jeg kan hjelpe til i garderoben? Husk å rydde”. ”Ja!”, sier de og smiler. Fsl går.

Ved assistenten sitt bord begynner noen å bli ferdige. Ass sier: ”I dag regner det, da må vi ha på regntøy”. Noen av barna nikker. Så prater de litt om regn.

Pedagogen sier ved sitt bord: ”I dag regner det ute”. ”Nei”, svarer en gutt. ”Jo”, se ut svarer pedagogen. ”Ja”, svarer noen av barna. ”Hva må vi ha på da?”, spør pedagogen. ”Regnklær!”, svarer to gutter.

Etterhvert som barna er ferdig rydder etter seg, de setter serviset på trallen og går på do. Så går de til garderoben som begge basene deler. Det er ikke stor plass og i dag er første dagen med full påkledning siden det plaskregner og er kjølig. Det er lagt frem en haug til hvert barn med genser, regntøy, lue og votter. Endel trenger litt hjelp og i tillegg er det overtrekking av støvler og votter. Fsl sitter på den ene trappebenken og hjelper til og snakker rolig med barna og oppfordrer til kø. Etterhvert som barna er ferdig påkledd blir de tatt imot av 4-årsgruppa som har hatt klubb ute og spist i lavoen.”

De ansatte bruker forberedelse slik at barna hele tiden vet hva som skal skje og hva som forventes av dem. Det brukes positive ledende spørsmål i steden for kommandoer og det virker som om barna blir stolte og ønsker å være pliktoppfyllende i forhold til det som blir sagt.

I garderoben får barna hjelp og fsl prater med dem og oppmuntrer dem, det er ikke stress og mas selv om det for meg som utenforstående så litt kaotisk ut med så mange barn og klær på en gang. Det er lagt frem klær slik at hvert barn ser hva de skal ha på. Barna får tid til å prøve selv og de kan be om hjelp.

I Skjema 10 er generelle kriterier for denne overgangen trukket ut.

Skjema 10, Generelle kriterier for overgang KO5B

Kriterie	Beskrivelse
<i>Tid</i>	Lang - Barna har et stort sprik i når de er ferdige med å spise. Det tar lang tid før alle er over i ny aktivitet.
<i>Er neste aktivitet forberedt?</i>	Ja - Ryddetralle ble satt frem under måltidet. Barna blir forberedt på at de skal ha på seg regntøy ved at dette taes opp i samtaler under måltidet.
<i>Ledelsesteknikker</i>	Positivt ledende spørsmål – Gjør at barna vet hva som forventes. Gir dem myndighet til å utføre en oppgave. Fordelt og koordinert ledelsesansvar.
<i>Medvirkning</i>	Deltagelse i klargjøring av neste aktivitet - Barna må selv vurdere hvor mye de ønsker å spise. Barna får klærne lagt i en haug, så de slipper å ta stilling til hva de trenger å kle seg og det blir lettere for de å kle seg når alt er klart. Barna kler på seg selv i veldig stor grad. Utforming av neste aktivitet - Barna kan selv velge hvor og hva de vil leke med.

4.3.3. Beskrivelse av individuelle overganger

Hos barnehage B var det to individuelle overganger som jeg observerte.

Overgang IO1B, Vanskelig levering 1

”En jente kommer inn sammen med mammaen sin, hun er lei seg og vil ikke at mamma skal gå. En assistent og ei jevnaldret jente kommer mot henne. Hun vil ikke slippe mammaen sin. Assistenten setter seg på huk og prater med henne og den andre jenta. Hun slipper mammaen sin og de tre går til bordet for å spise og vinker til mammaen. Jentene spiser og prater og assistenten blir der sammen med dem.”

Her griper assistenten inn for å få overgangen så smidig som mulig for barnet. Venninnen kommer og møter jenta og sammen får venninnen og assistenten jenta til å si hadet til mammaen og hun blir klare for frokosten.

Overgang IO2B, Vanskelig levering 2

”En liten gutt blir båret inn av mammaen sin, han klamrer seg fast. De går bort til frokostbordet og assistent hilser og spør om han vil ha mat. ”Grøt” svarer han. Det er ikke

mer grøt igjen så en annen assistent går for å se om småbarn har noe igjen. Gutten klamrer seg til mammaen. Assistenten lar ham vise mammaen kortet sitt; det som blir lagt der han skal sitte når det er lunsj. Gutten viser det frem. Assistenten og mammaen prater med gutten. Mammaen sier at han har spist litt hjemme også. Men gutten gjenntar at han gjerne vil ha grøt. Den andre assistenten kommer med grøt til han og gutten slipper mammaen og setter seg på stolen for å spise. Han prater med assistenten og de andre barna og spiser. Han ser på meg og spør assistenten hvem jeg er. Assistenten svarer at jeg skal se hva de gjør. Han ser på meg og sier: "Vi spiser nå" og han spiser videre."

Her griper assistenten inn fordi h*n ser at gutten trenger hjelp i overgangen. Guttens ønske om grøt blir tatt på alvor. En annen assistent tilbyr seg å se på den andre basen for å se om det er mulig å oppfylle ønsket. Assistenten prater med gutten og mammaen helt til gutten er klar for at mammaen kan gå. Assistenten blir ved gutten og de fortsetter å prate under måltidet.

4.4. Sammenligning av barnehage A og barnehage B

4.4.1. Introduksjon

I dette avsnittet vil jeg sammenligne de generelle kriteriene jeg har trukket ut fra de kollektive overgangene. Dette er gjort for å tydeliggjøre likheter og forskjeller på overgangene i barnehage A og B.

4.4.2. Tid

Skjema 11 viser hvor lang tid de ulike overgangene krevde. Tiden er kategorisert som kategoriene kort (under 5 min.), middels (10 min), og lang (fra 15 min. og lengre).

Skjema 11, Sammenligning av tid brukt på overganger

Overgang	Barnehage	
	A	B
<i>KO1: Lek / Ankomst -> Frokost</i>	Kort	Kort
<i>KO2: Frokost -> Frilek</i>	Lang	Lang
<i>KO3: Frilek -> Samling</i>	Kort	Kort
<i>KO4: Samling -> Måltid</i>	Medium	Lang
<i>KO5: Måltid -> Utelek</i>	Lang	Lang

Som skjema 11 viser, er det store sammenfall på hvor lang tid som blir brukt til de ulike overgangene. Barnehage B bruker litt lengre tid i overgang KO4, fra samling til måltid. Det er fordi de har valgt å sende ut barna i grupper der de to første gruppene har ansvar for to små oppgaver i forhold til pådekking.

Det tar i begge barnehager kort tid i overgang KO1, fra lek til frokost, og i overgang KO3, fra frilek til samling. Disse overgangene innebærer å rydde lekene tilbake til sine faste plasser, noe som etterhvert blir en rutine.

I overgangene KO2 og KO5, fra måltid til frilek/utelek, og det er barna selv som velger hvor mye de ønsker å spise. Det blir dermed blir det stor forskjell på når de går fra bordet. Noen velger å vente på venner og gå fra bordet samtidig for å leke sammen, mens andre skynder seg for å komme raskt i lek eller sikre seg leker som fsl2 sier i den barnehage A.

I overgang KO4, fra samling til måltid, er det vasking av hender som skaper kork. Denne overgangen stiller store krav til de ansatte for det skal opprettholdes orden på tre steder samtidig; rommet samlingsstunden er, ved vaskerenna og ved matbordet. I barnehage A velger de å sende barna enkeltvis, mens barnehage B velger sendes barna de puljevis. I mine observasjoner har jeg ikke sett på hygieniske kvaliteten av håndvasken, men strategien med å sende barna enkeltvis tok lengre tid en puljevis organisering. Barnehage B som sendte ut barna puljevis gav de også meningsfulle oppdrag i forhold til borddekkingen, mens i barnehage A ble det lengre ventetid ved bordet.

4.4.3. Forberedelse

Skjema 12 viser hvor i hvilken grad de ansatte har forberedt neste aktivitet i det overgangen starter. I begge barnehagene var alle aktiviteter forberedt og klargjort i det barna skulle starte med dem. Jeg så ingen eksempler på at barna måtte stå å vente på at aktiviteten skulle klargjøres.

Skjema 12, Sammenligning av forberedelser av overgangene

Overgang	Barnehage	
	A	B
<i>KO1: Lek / Ankomst -> Frokost</i>	Ja	Ja
<i>KO2: Frokost -> Frilek</i>	Ja	Ja
<i>KO3: Frilek -> Samling</i>	Ja	Ja
<i>KO4: Samling -> Måltid</i>	Ja	Ja
<i>KO5: Måltid -> Utelek</i>	Ja	Ja

Alle overgangene var forberedt av de ansatte. Det var arbeidsfordelingsplanen som anga hvilke oppgaver de ulike vaktene hadde. Noen ansatte hadde ansvar for forberedelse av neste aktivitet og noen hadde ansvar for gjennomføring av aktiviteten. Det var klar fordeling om hva de ulike vaktene skulle gjøre, se vedlegg 8.3 for eksempel på arbeidsfordelingsplan.

I enkelte overganger var det lagt opp til at barna selv deltok i klargjøringen av neste aktivitet. I overgang KO4B hadde de ansatte satt frem bestikk og tallerkner, kurver med brød og pålegg slik at barna selv skulle få delta i å dekke på bordet. Og i KO2 og KO4, fra måltid til frilek/utelek, var det satt frem tralle så barna selv skulle rydde etter seg.

Etter måltidet var det lagt frem klær så barna skulle kle på seg etterhvert som de var ferdige med å spise, det var en av de ansatte som hadde ansvar for å legge frem klærne mens de andre hadde samling.

4.4.4. Ledelsesteknikker

Skjema 13 sammenligner ulike ledelsesteknikker som ble anvendt i de observerte overgangssituasjonene.

Skjema 13, Sammenligning av ledelsesteknikker

Overgang	Barnehage	
	A	B
<i>KO1: Lek / Ankomst -> Frokost</i>	Rollemodeller	Fordelt og koordinert ledelsesansvar. Rollemodeller
<i>KO2: Frokost -> Frilek</i>	Holde ro og orden? Igangsetting av aktiviteter.	Følge barnas behov. Fordelt og koordinert ledelsesansvar.
<i>KO3: Frilek -> Samling</i>	Rollemodeller. Ritualer.	Ritualer. Sang. Bestemte plasser.
<i>KO4: Samling -> Måltid</i>	Fordelt og koordinert ledelsesansvar.	Ritualer. Puljevis overgang. Meningsfylte oppdrag. Fordelt og koordinert ledelsesansvar.
<i>KO5: Måltid -> Utelek</i>	Gi barna ansvar. Fordelt og koordinert ledelsesansvar.	Positivt ledende spørsmål. Gi barna ansvar. Fordelt og koordinert ledelsesansvar.

Her kan man se at det er mange ulike ledelsesteknikker som blir benyttet for å lede barna over i ny aktivitet. Teknikker som "Gi barna ansvar", "Rollemodeller", "Fordelt og koordinert ledelsesansvar", og "Ritualer" benyttes i begge barnehager og i flere av overgangssituasjonene.

4.4.5. Medvirkning

Skjema 14 viser i hvilken grad barna selv hadde mulighet til å medvirke i selve overgangen og forme neste aktivitet. Skjemaet tydeliggjør at det er stor likhet i hvor barna har medvirkning og barna deltar aktivt i de fleste overganger. I begge barnehagene deltar barna i

rydding, både av leker og å rydde bordet etter seg. Det var kun i frileken at barna selv fikk stor mulighet til å forme aktivitetens innhold.

Skjema 14, Sammenligning av barnas medvirkning

Overgang	Barnehage	
	A	B
<i>KO1: Lek / Ankomst -> Frokost</i>	Lite medvirkning	Lite medvirkning
<i>KO2: Frokost -> Frilek</i>	Utforming av neste aktivitet	Utforming av neste aktivitet
<i>KO3: Frilek -> Samling</i>	Deltagelse i ferdigstilling av forrige aktivitet	Deltagelse i ferdigstilling av forrige aktivitet
<i>KO4: Samling -> Måltid</i>	Lite medvirkning	Deltagelse i klargjøring av neste aktivitet
<i>KO5: Måltid -> Utelek</i>	Deltagelse i klargjøring av neste aktivitet. Utforming av neste aktivitet	Deltagelse i klargjøring av neste aktivitet. Utforming av neste aktivitet

I barnehage A var det lite medvirkning i overgang KO4, mens i barnehage B deltok barna i klargjøring av neste aktivitet.

Barna kler på seg i stor grad selv, men klærne er allerede lagt frem av en ansatt.

5. Drøfting

5.1. Introduksjon

Gjennom denne oppgaven har jeg presentert eksisterende forskning og teori relatert til overgangssituasjoner og beskrevet og analysert et observasjonsstudie. Observasjonene har gitt et innblikk i gjeldende praksis rundt gjennomføring av overgangssituasjoner. Gjennom oppgaven ønsker jeg å oppnå en bevisstgjøring rundt *overgangssituasjoner*. Et tema som utgjør en stor del av barnehagehverdagen og som er viktig for å skape trivsel, trygghet og god

flyt i barnehagehverdagen. Hver dag er bestått av mange overgangssituasjoner, både planlagte kollektive og spontane individuelle overganger.

5.2. Dagsrytme

I starten av arbeidet med denne oppgaven skulle jeg definere nøkkelbegrepet dagsrytme. Jeg slo opp i Pedagogisk ordbok av Inge Bø, men det stod ikke der. Allerede i 1976 blir dagsrytme brukt av Eva Balke i en innføringsbok i førskolepedagogikk, jeg har ikke gått dypere inn for å finne ut når uttrykket dagsrytme kom og hvordan, men jeg undres i at det har blitt brukt i over 30 år uten å ha blitt skikkelig definert og kommet med i faglige ordbøker. Begrepet dagsrytme brukes i barnehagens årsplaner, Rammeplan for barnehagen og innen førskolelærerutdanningen som den største selvfølgelighet. Gjennom denne oppgaven har jeg brukt begrepet dagsrytme for si *hvordan barnehagene har formet innholdet i dagene og satt dem opp som sekvenser av etterfølgende aktiviteter.*

Eide konkluderte at det var meget store likhetstrekk mellom dagsrytmene i de ni barnehagene hun forsket (Winger, 2008:58). Punktene på dagsrytmen i barnahagene i forskning sammenfaller med dagsrytmen i mine observasjonsbarnehager. Figur 1 og 2 visualiserer dagrytmene i barnehage A og B i form av Gantt diagrammer. Når man sammenligner disse figurene kan man se at barnehagene har svært lik dagsrytme. Det er forskjeller i tidspunkter, tidsforbruk og navngivning på aktiviteter, men de har de samme type aktiviteter og i de har lik rekkefølge. For meg var det overraskende å se så store likheter mellom en avdelingsbarnehage og en basebarnehage.

Det Balke skrev om dagsrytme i 1976 (Balke, 1982:78-79), og det Nilsen fant i sitt forskningsarbeid i 2000 (Nilsen, 2000:205) sammenfaller i stor grad med mine funn. Siden 1976 har det kommet Rammeplan for barnehager og Lov om barnehager som setter krav til det pedagogiske opplegget, barnehagens fysiske utforming og om de ansattes utdanning. Mine observasjoner viser at dagsrytmen i barnehagen har forandret seg lite på denne tiden. Nilsens barnehager har de samme punkter på dagsrytmen (Frokost, frilek, samling, måltid, og frilek) som mine observasjonsbarnehager. Retningslinjer fra Sosial- og helsedirektoratet (IS-1484) sier at barnhagehverdagen skal inneholde to måltider. Dette er en ekstern faktor som setter premisser for hvordan dagsrytmen kan utformes.

Dagsrytmen består av mange overganger som faller sammen med de ansattes arbeidsfordeling. Olsen (2007) skriver at arbeidsoppgavene kan deles i pedagogiske oppgaver og servicehandlinger med eller uten barn. Jeg har delt overgangene i individuelle overganger og kollektive overganger.

5.3. Kollektive overganger

For de kollektive overgangene har jeg trukket ut fire generelle og sammenlignbare kriterier. Disse kriteriene er tid, forberedelser, ledelsesteknikker og barnas medvirkning.

Hvor mye tid som går med på å gjennomføre en overgang sier noe om effektiviteten i barnehagene. Jo mer tid som går med i overgangene jo mindre tid er tilgjengelig for aktivitetene. Når man sammenligner hvor kriteriet *tid* for de kollektive overgangene i Barnehage A og B ser man få forskjeller. Dette gjør at begge barnehager har omtrent like mye tid tilgjengelig for aktiviteter.

For forberedelseskriteriet beskriver jeg i hvilken grad den neste aktiviteten er forberedt i det overgangen starter. Det at neste aktivitet er ryddet og klargjort er viktig for å få en god flyt i overgangen. God flyt avhenger også av god fordeling og koordinering av de ansatte. Det at det står en ansatt klar ved neste aktivitet og at denne nye aktiviteten er klargjort gjør at barna unngår unødvendig venting. I mine observasjoner har jeg flere tilfeller (overgang KO2, KO4, og KO5) der de ansatte står klar for å ta i mot barna på ulike poster og hvor barna slipper unødvendig venting og det blir mindre rom for kaos. Det er mye handlingsmessig samtidighet (Olsen, 2007), for eksempel under påkledning i barnehage B hjelper fsl til med påkledning samtidig prater med andre barn, opprettholder orden og oppfordrer til kø samtidig har hvilende alarm for om noen trenger hjelp på do eller andre ting som trenger inngripen.

Det observasjonskriteriet som hadde størst varians var ledelsesteknikker. Gjennom å observere barnehage A og B fikk jeg et innblikk i hvor mange forskjellige teknikker barnehageansatte kan anvende for å samle barnas fokus og lede dem på over i en ny aktivitet. Ledelsesteknikkene varierte fra noe så enkelt som sang, til mer kompliserte som å gi barna ansvarsoppgaver. Etterhvert som barna blir kjent med dagsrytmen og de ansattes forventninger og regler, vet de hvordan det skal være og det blir rutiner. Eide (i Winger, 2008)

observerte få protester fra barna på sine 9 småbarnsavdelinger. Jeg observerte heller ingen protester, bare at noen barn valgte å la være å delta i ryddingen.

I overgangssituasjonene ble det i liten grad benyttet autoritære ledelesteknikker. I overgangene K01A, K03A og K01B valgte de ansatte å opptre som rollemodeller under bordsetting / måltid og rydding etter frilek. I overgangen K03B valgte de ansatte ofte å gi barna ansvar og selv opptre som rollemodeller. I denne overgangen deltok mange av barna aktivt i ryddingen, men det var også barn som forlot rotet og gikk direkte til neste aktivitet. Her kunne de ansatte valgt å opptre mer autoritært for å få alle med. Eide (i Winger, 2008) beskriver hvordan barn kan ha ulike strategier for å snike seg unna oppgaver. I mine observasjoner så jeg tilfeller hvor noen barn valgte å ikke delta i ryddinga. I barnehage A gikk noen barn å satte seg i rommet som skulle brukes til samlingsstund. I barnehage B gikk noen av barna ut i garderoben og gjemte seg.

I begge barnehagene fikk barna til en medvirke i flere av overgangene. I begge barnehagene deltar barna i rydding, og i frileken fikk barna stor mulighet til å forme aktivitetens innhold. I begge barnehagene skulle hendene vaskes før måltidene. Vassdal fant i sin forskning at barnehagers vaskeremner var tilpasset barna, og dette relaterte hun til Frøbels tanker om at barna skulle selvstendigjøres og ta ansvar for egen hygiene (Vassdal, 2007).

Eide (i Winger, 2008) stilte i sitt arbeid spørsmålet om tydelige avslutninger og begynnelser er viktig for barna eller om de kan være opptatt av flere ting på samme tid. Liden fant at i SFO så holdt barna på med nettopp flere parallelle handlingsforløp (Winger, 2008). Birgitta Knutsdotter Olofsson har skrevet mye om barn og lek, og hun sier blant annet at barna flyter avsted og gjør det de vil her-og-nå, barna er i leken, ikke for leken (1993). Med en slik forståelse av lek kan det være hensiktsmessig å forberede barna på at leken snart må avsluttes slik at de får lekt ferdig og blir klar for å gå ut av rollen og leken. Spesielt i barnehage B er det eksempler på forberedelse med avrundning i samlingsstunden og av måltidet før utelek.

Det er også handlinger under overgangene, blant annet i barnehage A der noen barn begynner å vise frem magen og tøyse mens de venter på at alle skal sette seg. Nilsen fant også at barna benyttet seg av litt tøys og knuffing før de skulle roe seg til samlingsstund og måltid (Nilsen, 2000). Dette observerte jeg også da noen barn snek seg unna ryddingen og tok seg en runde i garderoben (overgang KO3B).

Bae så på kommunikasjonsmønstre mellom barn og ansatte på storbarnsavdelinger og hun fant at de fleste kommunikasjoner var korte, gjennomsnittet var 20 sekunder. I begge barnehager brukte de korte beskjeder under de kollektive overgangene. I barnehage B hadde de klapping som signal for at det kom en beskjed, dermed slapp de også å gjennta beskjedene. I de individuelle overgangene, spesielt de med vanskelig levering var kommunikasjonen mye lengre.

5.4. Individuelle overganger

De individuelle overgangene har jeg valgt å la gå innunder det Olsen omtaler som de ansattes hvilende alarm. Det omfatter basale behov som tørking på do og vanskelig mottakelse, til mer eller mindre alvorlige hendelser og kriser.

Individuelle overganger kan i liten grad planlegges. Man kan forvente at det blir noen vanskelige overganger og at barn går på do utenom dogåingstiden etter lunsjmåltidet. Ellers må de ansatte hele tiden være i alarmberedskap.

I barnehage A var det to barn som gikk på do under frileken inne. Den ene kom tilbake og fortsatte leken, den andre gjorde ikke det. Dette er et punkt der man må velge om barna selv skal bestemme og om man skal ta sjansen på at barnet kan blir avledet på veien. Hvis den ansatte gikk for å huke inn barnet ville barnet fått dilemma om det skulle fortsette leken eller heller leke med vennen det møtte på veien. I tillegg kan det påvirke leken i rommet at den ansatte går. En bevisstgjøring i det barnet forlater rommet kunne vært mulig, for å høre om barnet har tenkt å komme tilbake.

5.5. Mulige feilkilder

I kvalitativ forskning er det alltid noen usikkerhetsmomenter. Feilkilder er elementer som kan påvirke premissene bak resultater og slutninger. Når man leser forskningsarbeider er det viktig at mulige feilkilder er tydeliggjort og at man er klar over dem. Feilkilder kan både stamme fra metodisk fremgangsmåte og i innsamlet datagrunnlag.

Denne oppgaven har flere potensielle feilkilder som bør nevnes:

- **Begrenset antall observasjoner** – Det at jeg kun har observert en dag i to barnehager gjør det vanskelig å generalisere kunnskap fra observasjonene. Ting jeg har observert kan være spesielle og særegne for det utvalget av overganger jeg har tatt for meg.
- **Begrenset utvalg av observasjonskriterier** – For de kollektive overgangene trakk jeg ut følgende generelle observasjonskriterier: Tid, forberelser, ledelsesteknikker og medvirkning. Når jeg sammenlignet disse kriteriene så jeg at barnehagene var svært like. Hvis jeg hadde valgt andre eller et større sett med kriterier kunne jeg potensielt ha funnet større forskjeller.
- **Valg av kriterie-kategorier** - Måten enkelte kriterier (som tid) er kategorisert på kan påvirke utfallet av sammenligningene. For eksempel, ville jeg potensielt fått noe forskjellige resultater om jeg hadde valgt en annen oppdeling av tids-kriteriet.
- **Påvirkning av å bli observert** – Barna og de ansatte kan ha oppført seg annerledes fordi de vet at de blir observert. Begge barnehagene er vant til studenter som observerer og er i praksisperioder.
- **Kultur og taus kunnskap** – Det er vanskelig for utenforstående å få tak i disse på så kort tid. Kanskje så jeg ting annerledes enn de som jobber der.
- **Min bakgrunn** – Jeg er mor til to barnehagebarn og førskolelærer. Å ha barn er annerledes enn å jobbe i barnehage. At jeg er førskolelærer gjør noe med hva jeg ser og hvordan jeg tolker.

Antall observasjoner er en viktig faktor for å tolke reliabiliteten til funnene i denne oppgaven. Andre feilkilder som påvirkning fra det å bli observert kan påvirke reliabiliteten.

Feilkilder kan også påvirke validiteten til forskningen. Utvalg av observasjonskriterier, kriterie-kategorier, samt min bakgrunn er viktige faktorer som legger premisser for om jeg undersøker det som skal undersøkes.

6. Konklusjon

Mine to observasjonsbarnehager har samme punkter på dagsrytmen til tross for at en er basebarnehage og en er avdelingsbarnehage. De samme punktene fant Eide i sine ni småbarnsavdelinger og Nilsen i sine to storbarnsavdelinger. Det ser ut til at dagsrytmen har en ganske lik oppbygning i norske barnehager selv om det er få føringer på hvordan de skal se ut.

For de kollektive overgangene fant jeg store likheter når jeg sammenlignet de generelle kriteriene; tid, forberedelser, ledelsesteknikker og barnas medvirkning. Det var overraskende siden jeg valgte en avdelingsbarnehage og basebarnehage og jeg trodde de var ulike.

Forberedelser og koordinering av de ansatte gjør at barna unngår unødvendig venting i overgangene til nye aktiviteter. I begge de observerte barnehagene var neste aktivitet forberedt og de ansatte fulgte nedskrevne arbeidsfordelingsplaner for de ulike vaktene. Gjennom observasjonene observerte jeg også at de ansatte anvender mange forskjellige ledelsesteknikker for å styre overgangene. Forberedelser, koordinert fordeling av ansatte og valg av ledelsesteknikker er sammen viktige elementer for å få god flyt i overgangene. Et eksempel på en overgang fra mine observasjoner der alle disse elementene ble kombinert på en hensiktsmessig måte var overgangen fra samling til måltid i barnehage B. Her neste aktivitet klargjort i form av at maten laget ferdig og at border er dekket. De ansatte hadde fordelt seg med en på samlingsrommet, en ved vaskerenna og en ved bordet. For å unngå opphopning valgte de ansatte bevisst å lede barna puljevis gjennom håndvaskingen.

Dagsrytmen i barnehagen er med på å skape forutsigbarhet for barna. Barna hadde en viss formening om hva som skulle skje i løpet av dagen. Selv om det er de ansatte som følger med tiden.

Jeg observerte ikke kaos og mas i overgangene. Barna deltok ofte i klargjøring (som dekking av bord) og ferdigstilling (rydding) av aktiviteter. Fra måltid til lek fikk barna i stor grad bestemme utforming av neste aktivitet. Her var det barna selv som avgjorde hvor mye de ønsket å spise, de ryddet bort etter seg og de valgte hva de ville leke og med hvem.

I et videre arbeid ville jeg sett enda nærmere på arbeidsfordelingsplaner for å måle disse opp mot reell praksis. Ved en gjentakelse ville jeg enten brukt kamera eller hatt en medobservatør slik at jeg fikk med meg hendelser på flere tider samtidig, for eksempel både måltid og påkledning. Det kunne også vært interessant å hatt en mye større observasjonsbase slik at en fikk bedre reliabilitet rundt eventuelle funn og en større mulighet til å generalisere.

7. Referanseliste

- Balke, Eva (1982 3.utgave av 1976 boken): *Barnehagen – innføring i praktisk førskolepedagogikk*. J.W. Cappelens forlag A.S., Oslo
- Bø, Inge og Lars Helle (2002): *Pedagogisk ordbok –praktisk oppslagsverk i pedagogikk, psykologi og sosiologi*, AIT Otta, Otta
- Fagerli, Oddvar, Ole Fredrik Lillemyr og Frode Søbstad (2000): *Hva er førskolepedagogikk?*, Høyskoleforlaget, Kristiansand
- Glaser Holthe, V. (2003): *Profesjonalisering av barneoppdragelsen*, Universitetsforlaget, Otta
- Lillemyr, Ole Fredrik (2004): *Lek, opplevelse og læring i barnehagen og skolen*, Universitetsforlaget, Oslo
- Lov om barnehager av 17.juni 2005 nr. 64. BFD. (i kraft 1.juli 2006)*
- Løkken, Gunvor og Frode Søbstad (2002): *Observasjon og intervju i barnehagen*, Universitetsforlaget, Otta
- Nilsen, Randi Dyblie(2000): *Livet i barnehagen – en etnografisk studie av sosialiseringsprosessen*, Ntnu Trondheim
- Olsen, Bent (2007): *Pædagogik, pædagogmedhjælpere og pædagoger: arbejdsdelinger og opdragelsespraksis i daginstitutionen*, PUC, Viborg
- Olofsson, Birgitta Knutsdotter (1993): *I lekens verden*, Pedagogisk forum, Oslo
- Postholm, May Britt (2005): *Kvalitativ metode – en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*, Universitetsforlaget, Oslo
- Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. (2006). Kunnskapsdepartementet, Oslo*
- Vassdal, Gunnhild (2007): *En historisk anaylyse av barnehagens fysiske miljø, hovedoppgave i pedagogikk, NTNU*
- Winger, Nina (red) (2007): *Forskning i små barns hverdagsliv i barnehagen. Noen forskningsmetodiske utfordringer og dilemmaer, 1.delrapport fra prosjektet ”Barns omsorgskarriere. Barn som ledd i en omsorgskjede for barn opp til 3 års alder”, Høyskolen i Oslo, Oslo*
- Winger, Nina (red) (2008): *Glimt fra små barns hverdagsliv i barnehagen. 2.delrapport fra prosjektet ”Barns omsorgskarriere. Barn som ledd i en omsorgskjede for barn opp til 3 års alder”, Høyskolen i Oslo, Oslo*

8. Vedlegg

8.1. Informasjonsskriv til informantene

Jeg er førskolelærer og jobber nå med min masteroppgave i førskolepedagogikk som er et samarbeid mellom Dronning Mauds Minne og NTNU. I den forbindelse skal jeg foreta noen observasjoner for å bruke i mitt arbeid.

Jeg skal se nærmere på hvordan overgangssituasjonene i barnehagen er

Observasjoner i barnehagehverdagen. Alle data blir behandla på en konfidensiell måte og anonymisert, og du vil få et fiktivt navn. Etter bruk blir notatene makulert etter forskriftene. Dere kan når som helst trekke deg hvis dere ønsker det.

Spørsmål?: Ta kontakt med meg på mail: xxxx

Vennlig hilsen Siri Ingvaldsen

8.2. Kartleggings skjema

Om barnehagen

Byggeår:

Stand: originalstand/renovert/påbygd/brakker

Styreform:

Antall avdelinger:

Åpningstid:

Om de ansatte på avdelinga

Utdanning: _____ år i jobb: _____

Utdanning: _____ år i jobb: _____

Utdanning: _____ år i jobb: _____

Utdanning: _____ år i jobb: _____

Lederstil, lederstruktur, avdelingsmøter, ansvar

Om barna

Aldersgruppe: _____ Antall: _____

Fersk eller innkjørt gruppe?

Rominndeling

Antall rom: _____

Hvilken funksjon har rommene?

Er alle rommene alltid tilgjengelige for lek eller brukes de feks til soverom for de yngeste?

Hvilke ritualer/symboler bruker de i overgangssituasjonene?

Be om kopi av:

Dagsrytme

Plan over arbeidsfordeling på ulike vakter

8.3 Eksempel på arbeidsfordelingsplan

Tidligvakt

- Åpner avdelingen
- Lager frokost
- Tar imot barn og foreldre og krysser av på lista frem til mellomvakt kommer
- Tilrettelegger for aktiviteter frem til frokost
- Ansvar for frokost, dekker på og sitter sammen med barna
- Dekker på til lunsj
- Legger frem klærne til utelek
- Pause (under lunsjmåltidet)
- Går ut etter pause

Mellomvakt

- Tar imot barn/foreldre under frokosten
- Setter igang ryddinga før samlingsstund
- Ansvar for samlingsstund ½ gruppe
- Sitter ved bordet under lunsj
- Med i garderoben ved påkledning
- Pause (når barna er kommet ut)
- Går ut
- Ansvar fruktmåltid
- Rydder inne

Seinvakt

- Samling ½ gruppe
- Håndvask
- Pause (etter mellomvakt)
- Går sist
- Krysser ut barna
- Rydder og låser avdelingen